

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie a patopsychologie

**Pavína Mertová**

VI.ročník – kombinované studium

Obor: pedagogika – správní činnost

**SIGMUND FREUD – ŽIVOT A DÍLO VÝZNAMNÉ  
REGIONÁLNÍ OSOBNOSTI V OBLASTI  
PSYCHOLOGIE A PEDAGOGIKY**

**Diplomová práce**

Vedoucí práce: PhDr.Kamila Holásková, Ph.D.

OLOMOUC 2012

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Ve Frenštátě pod Radhoštěm dne 30.05.2012

## **Poděkování**

Děkuji PhDr. Kamile Holáskové, Ph.D., za odborné vedení práce, poskytnutí rad a materiálových podkladů k práci, ale i učitelům gymnázií, u nichž jsem prováděla výzkum.

## Obsah

1	Úvod .....	6
1.1	Zdůvodnění volby tématu .....	6
1.2	Myšlenka mé práce .....	7
2	Život Sigmunda Freuda .....	8
2.1	Freudovo dětství .....	8
2.2	Freudova studentská léta .....	11
2.3	Freud v dospělosti .....	13
2.3.1	Studium a počátky praxe .....	13
2.3.2	Zamilovaný Freud .....	14
2.3.3	Výzkum účinků kokainu .....	15
2.3.4	Hypnóza .....	18
2.3.5	Anna O. ....	23
2.4	Psychoanalýza .....	27
2.4.1	Počátky psychoanalýzy .....	27
2.4.2	Freudova teorie osobnosti .....	28
2.4.2.1	Pudy .....	30
2.4.2.2	Tři hladiny vědomí .....	31
2.4.2.3	Struktura osobnosti .....	32
2.4.2.4	Konflikty a obranné mechanismy .....	34
2.4.2.5	Vývojová stadia osobnosti podle Freuda ...	35
2.4.2.6	Oidipovský komplex .....	37
2.4.3	Pohovka .....	38
2.4.4	Slavné kasuistiky k psychoanalýze .....	44
2.4.5	Přátelství s W.Fließem .....	47

2.4.6	Osud psychoanalýzy .....	48
2.5	Výklad snů .....	50
2.6	Freudovy vášně .....	57
2.7	Rozchod s přáteli .....	60
2.8	Sexualita .....	63
2.9	Rány osudu .....	66
3	Výzkumná část .....	69
3.1	Seznámení s problematikou .....	69
3.2	Zjištěné poznatky .....	69
3.3	Předpoklady .....	70
3.4	Stanovení metody výzkumu .....	71
3.5	Schéma dotazníku .....	72
3.6	Vyhodnocení výzkumné části .....	73
4	Diskuse .....	94
	Literatura a prameny .....	95
	Anotace .....	98
	Přílohy .....	99
	Dotazník	
	Fotografie	

## 1 Úvod

Sigmund Freud je rodákem Moravskoslezského kraje. Prožil zde pouze rané dětství, ale přesto v jeho rodném městě Příboru najdeme řadu míst, kde se o něm a o jeho působení můžeme dozvědět mnoho zajímavého. Město Příbor je jedním z nejstarších měst severovýchodní Moravy a může se pochlubit bohatou historií. Nachází se na obou březích řeky Lubiny a je lemován scenérií podhůří Beskyd.

### 1.1 Zdůvodnění volby tématu

Sigmund Freud byl významným rodákem města Příbor. Blízko tohoto města, které znám velice dobře, jsem vyrůstala a stále zde žiji. To byl také důvod, proč jsem si vybrala tuto výjimečnou osobnost a snažila se ve své diplomové práci popsat jeho život i dílo.

Město Příbor odkoupilo rodný dům S. Freuda v lednu 2006 a zrekonstruovalo jej podle projektu architekta Zdeňka Tupého v duchu 2. poloviny 19. století. V rodném domě byla instalovaná expozice “**Sigmund Freud – člověk**”, jejímž cílem je představit Freuda jako lékaře, vědce, ale především člověka, který miloval humor. Slavnostně byl dům otevřen 27. května 2006 za přítomnosti prezidenta Václava Klause. Současně byly uspořádány oslavy 150. výročí narození S. Freuda. Následovalo slavnostní odhalení měděné kopie Freudovy pohovky (umělecké dílo v životní velikosti). Ve městě je rovněž od roku 1969 pamětní síň S. Freuda. Přináší zajímavé nahlédnutí do jeho života a díla, včetně jeho odkazu v Česku a zvláště v Příboře. První pamětní deska zde byla odhalena již roku 1931, ovšem Němci ji zničili. Možná právě ony tři roky a později studentská návštěva ovlivnily (Polášek, 1994)

podvědomě vědecký růst zakladatele psychoanalýzy. (Polášek, 1994)

## 1.2 Myšlenka diplomové práce

Sigmund Freud byl významný lékař, psycholog, vědec; velice činný ve svém oboru. Mou diplomovou práci jsem rozložila do dvou částí. V první části jsem se snažila stručně popsat jeho život. V životopisu se zabývám dětstvím, dospíváním, studii, dospělostí, lékařskou praxí, výzkumem i jeho rodinou. Rovněž jsem pak rozebrala podrobněji nejvýznamnější objevy, poznatky a díla. Především se jednalo o pojmy psychoanalýza, hysterie, pud, sexuální pud, výklad snů, lidské vědomí a nevědomí, struktura a vývojová stadia osobnosti, ID, EGO, SUPEREGO apod. Stručně jsem popsala i některé slavné kasuistiky k psychoanalýze.

V druhé části diplomové práce popisuji svůj výzkum. Vybrala jsem studenty prvních a čtvrtých ročníků tří gymnázií v okolí Příbora a provedla jsem šetření dotazníkovou metodou, písemnou formou s otázkami převážně uzavřenými. Nejprve jsem se pokusila zmapovat, do jaké míry se učitelé zabývají v učebním plánu a následně při výuce S. Freudem. Na základě těchto informací jsem sestavila dotazník, přičemž odpovědi na zadané otázky by měli studenti čtvrtých ročníků zvládnout. Studenti prvních ročníků odpovědi mohli znát, většinou se s touto osobností setkali na základních školách, kde většina z nich absolvovala návštěvu Příbora v rámci výuky o slavných rodácích regionu. Znalosti obou ročníků jsem porovnála. Studenti čtvrtých ročníků by po absolvování studia měli být v otázkách úspěšnější. Závěr práce jsem obohatila o několik fotografií z rodiště Sigmunda Freuda. Informace k práci jsem čerpala z knih, z internetu i z materiálů uložených v muzeu.

## 2 Životopis Sigmunda Freuda

Sigmund Freud se narodil 6. května 1856 ve Freibergu, v malém městečku na severní Moravě, dnes nazývaném Příbor. Freiberg byl v oněch dobách malým městem s obyvateli převážně Čechy a asi jen se 120 Židy, kteří tam byli pouze trpění. Každým rokem si museli vyprosit na magistrátu povolení k pobytu a z každého hospodářského neúspěchu místních obyvatel obviňovali Židy. Původně se nejmenoval Sigmund, ale Sigismund či spíše Schlomo, jak ho otec zaznamenal do rodinné bible. Jméno Sigismund si změnil na studiích kvůli svému příbuznému, který se také jmenoval Sigismund. Narodil se v rodině židovského obchodníka se sukrem. Freud pocházel z typicky židovské rodiny. (Markus, 2002)

### 2.1 Freudovo dětství

Freudův otec Jákob se narodil v prosinci 1815. Pocházel z haličské vesnice Tyśmienica, odkud přišel na Moravu v roce 1844. Byl obchodníkem s textilem. Stal se členem soukenického cechu a zajišťoval odbyt látek do Haliče, Polska, Ruska, Uher. Poprvé se oženil v 16 letech, aby se vyhnul vojenské službě. Ve čtyřiceti letech ovdověl a zůstal sám se dvěma syny Emanuelem a Filipem. Jeho druhá žena Rebeka žila jen krátce. V červenci 1855 se čtyřicetiletý vdovec Jákob oženil s dvacetiletou Amálií Nathansonovou z Vídně. Židovská dívka se narodila v Rusku, ale jako dítě se přestěhovala do Vídně, kde zažila roku 1848 revoluci. Amálie Freudová byla popisována jako autoritativní osobnost, krásná, plná něžné grácie, naopak Jákob jako stárnoucí, neupravený muž vypadající málem jako vandrák. (Markus, 2002)



Po svatbě Jáкова a Amálie se rodina přestěhovala do nového podnájmu - do domu číslo 117 u Jana Zajíce v zámečnické ulici. Dnes se na počest významného rodáka tato ulice jmenuje Freudova. Zde se pak v květnu 1856 narodil mladé matce prvorozený syn Sigmund, její "zlatý Sigi". Často v dětství slýchal matku vyprávět o tom, jak při jeho narození jedna stará selka prorokovala šťastné matce, že darovala světu velkého muže. Amálie svého syna zahrnovala přemírou lásky a bezpečí. A byla to pravděpodobně ona, kdo v něm vyvolával ctižádost, která ho dovedla k velkým úspěchům. Traduje se, že po matce zdědil Sigmund chladnou odtažitost a po otci dobrotivou povahu a smysl pro humor. Postupně se narodili ještě Julius, Anna, Róza, Marie, Adolfína, Paula a Alexandr. (Markus, 2002)

Bratr Julius zemřel několik měsíců po narození. Sigmund bratra od narození neměl rád, žárlil na něj. Jeho nenávisť byla tak silná, že si i přál bratříčkovu smrt, aby na něj měla maminka zase více času. Když pak Julius opravdu zemřel, trápily Sigmunda výčitky a pocit viny za bratrovu smrt. Brzy se však narodil Sigmundovi další sourozenec, tentokrát sestra Anna, která ho opět vyhnala z dětského ráje. Její narození, jakožto první dívky, způsobilo všem velkou radost. Jen Sigmund jí bude až do konce svého života nenávidět.

O malého Sigmunda pečovala česká chůva a vychovatelka Rézi Vítková. Není nijak mladá, je katolička a Češka, učí malého svěřence prvním slůvkům, vytváří základy jeho celoživotního nadšení pro cizí jazyky. Záhadou zůstává, jak jí rodina platila. Rodinné prostředí mělo pro Sigmunda velký význam při jeho duševním vývoji. Ve vzpomínkách z Čech se objevuje nejvíce právě chůva, která zanechala v jeho vědomí nezapomenutelné dojmy a zážitky. Brala ho do kostela na bohoslužby, hovořila s ním česky. (Weissweilerová, 2008)

Sigmund ji měl velmi rád. Po necelých třech letech však chůvu propustili za krádež. (Weissweilerová, 2008)

Když došlo ke krachu průmyslového odvětví, byly Sigmundovi tři roky. Otec ztratil své jmění, obchod s látkami začal upadat, z otce Freuda se stal stárnoucí podomní obchodník, jemuž moderní doba přerostla přes hlavu a který žije stále na pokraji bankrotu. Proto odešla celá rodina v roce 1859 přes Lipsko do Vídně, kde se usadili natrvalo. Opuštění Příboru před strachem z bídy bylo pro tříleté dítě ztrátou domova. Ze dne na den se ocitl v neznámém prostředí, ztratil svou milovanou chůvu Rézi a nikdo mu nevysvětlil, proč museli z Příboru tak náhle odejít. Později nazýval Sigmund Příbor svou původní vlastí, na niž rád vzpomínal. Ve Vídni prožil celý svůj život, ale nikdy se s tímto městem zcela nesblížil. Často později obviňoval otce za to, že byl nucen opustit rodné město. (Markus, 2002)

Do Příboru se vrátil Sigmund na krátkou dobu v šestnácti letech jako student gymnázia (r. 1872). Navštívil zde svého blízkého přítele Emila Flusse a prožil milostné vzplanutí k jeho sestře Gizele Flussové. Gisela byla židovská dívka, polonaivní, polovzdělaná. Sigmund ji obdivoval, ale byl příliš nesmělý, sotva se s ní odvážil promluvit. Uchvácen však není jen Giselou, ale také její matkou Eleonorou. Jde o manželku továrníka, téměř čtyřicetiletou matku sedmi dětí, která vládne služebnictvu i dělníkům v továrně. Není tak půvabná, jako Sigmundova matka Amálie, ale je okouzující, milující, vřelá, stále v dobré náladě, ochotná naslouchat, vzdělaná, zajímající se o politiku. Sigmund našel svůj ideál, vizi, ženu, kterou by si představoval jako matku svých dětí: plodnou, obětavou, vnímavou, něžnou, důslednou a do jisté míry i vzdělanou, ale jen do té míry, aby nekonkurovala manželovi. (Weissweilerová, 2008)

## 2.2 Freudova studentská léta

Po přesunu rodiny do Vídně v roce 1859 se další Sigmundův život utvářel v tomto městě. Vídeň v roce 1860 byla metropolí velké říše. Žily zde tisíce židovských rodin. Město žilo ve fázi gigantického hospodářského rozmachu, na němž se svou mírou podíleli i zdatní židovští obchodníci. V prvních letech obývala stále se rozrůstající Freudova rodina několik bytů v tehdy převážně židovském okrese Leopoldstadt, pak se usadili v domě č.1 v Pfeffergasse.

První základní výuku dostal Sigmund od svých rodičů. Matka Amálie se o Sigmunda bála, aby neonemocněl a aby nepocítil ve škole tvrdé zacházení s židovskými dětmi. Od roku 1865 navštěvoval v Taborstraße v Leopoldstadtu střední školu, která byla později známá jako Sperlovo gymnázium. Freud jako student vynikal vysokou inteligencí a studoval s vynikajícím prospěchem. Během krátké doby dokázal díky četbě, dokonalé fotografické paměti a vnějšího pozorování vstřebat velké množství učiva. Fotografické paměti využíval po celý svůj život. Když na vídeňské univerzitě přednášel k úvodu do psychoanalýzy, přednášel většinou z paměti a následně, několik dnů po přednášce, byl schopen téměř vše slovo od slova přepsat bez významnějších odchylek. Jeho intelekt byl orientován spíš humanistickým směrem (ne matematickým). Rád četl knihy. Když se stal studentem, vyvinula se u něj výrazná záliba sbírat a vlastnit knihy. Sám o sobě často říkával, že se stal knihomolem. Miloval cizí řeči, literaturu a přírodovědu.

Freudovým oblíbeným profesorem byl židovský učitel náboženství dr. Samuel Hammerschlag, s nímž se přátelil až do jeho smrti v roce 1904. Freud vyrůstal v asimilovaném židovském prostředí, nebyl tedy vychováván ortodoxně, přesto se celý svůj život hlásil k židovství. Doma všichni mluvili spisovnou němčinou, ale výuka náboženství byla povinná. (Markus, 2002)

Svého učitele si velice vážil. Svou nejmladší dceru Annu později pojmenoval po dceři svého učitele.

V sedmnácti ukončil střední školu. Jako téma písemné maturitní práce si vybral "Motivy při volbě povolání", odmaturoval na Sperlově gymnáziu s vyznamenáním a začal se zabývat otázkou, co dál. Neměl přesný plán své kariéry. O medicínu se příliš nezajímal. Zvažoval i studium práv, a to pod vlivem svého nejlepšího a nerozlučného přítele Heinricha Brauna. Rozhodl se tedy pro další studium. Pro vídeňského žida však nebylo mnoho možností k výběru. Mohl volit mezi obchodem, právy a medicínou. Podnětem k zápisu na medicínu se stal podle jeho slov aforistický článek Příroda od J.W. Goetha, který na něj hluboce zapůsobil. Dnes je již známo, že tento článek ve skutečnosti napsal švýcarský autor G.CH. Tobler, který ho zaslal uctívanému Goethovi a ten mu byl následně omylem připsán. V každém případě však byl základem pro Freudovo rozhodnutí studovat lékařství. (Markus, 2002)

V srpnu 1873 se mladý Freud rozhodne zřít se lásky. Shledal u sebe, že je zamilován do vlastní matky, žárlí na otce, což pokládá za obecnou záležitost raného dětství a slečny označí jako "jed nudy", intelektuálně naprosto nezajímavé; nenahradí inspirující konverzaci mezi muži. (Weissweilerová, 2008)

V říjnu 1873 se zapsal na lékařskou fakultu vídeňské univerzity, do čistě mužské společnosti, na níž také v březnu 1881 promoval jako doktor veškerého lékařství. Mohl studovat pět let, ale studium si prodloužil o tři roky, protože dal přednost dalšímu vzdělávání před rychlým nástupem do praxe. Vídeňská lékařská škola v té době dosahovala vrcholu. Byla to éra velkých lékařů J. Škody a K. von Rokytanského, kteří rozvinuli moderní diagnostiku. Vynalezli zde např. hrtanový skalpel, gastroskop, tlakoměr. (Markus, 2002)

Ve Vídni byla založena první oční klinika na světě, jejíž význam později rozšířil i Freud. Jako student univerzity byl velice pilný, ctižádostivý, o všechno se důkladně zajímal. Vedle povinných přednášek navštěvoval mnohé nepovinné semináře (fyziologii, zoologii, histologii aj.). Přesto o sobě tvrdil, že za studií lajdačil. (Markus, 2002)

## **2.3 Freud v dospělosti**

### **2.3.1 Studium a počátky praxe**

V roce 1876 začal působit jako asistent v zavedené fyziologické laboratoři, kterou vedl profesor Ernst Brücke. Zde působil do roku 1882. V roce 1876 prováděl výzkum týkající se pohlavních žláz úhuru a o rok později zveřejnil výsledky anatomických prací o centrální nervové soustavě larvy mihule říční. Zabýval se rovněž studiem nervové histologie. Zkoumal histologii nervových buněk a zároveň shromažďoval důležité poznatky k tomuto výzkumu, které shrnul v mnoha statích. Jeho první publikovanou prací byla práce o tzv. Reisnerových buňkách v míše, kde dokazoval svou teorii, že nervové buňky nižších a vyšších zvířat mají jednotný původ. S výsledkem se přikláněl k evoluční teorii.

V Brückově laboratoři se Freud setkal s dr. Josefem Breuerem, který se právě zabýval výzkumnými pracemi. Toto setkání považoval za jedno z nejdůležitějších ve svém životě. Odborný lékař interních nemocí se stal Freudovi přítelem, později nápomocným kolegou v počátcích jeho praxe a přenechal mu i mnohé ze svých pacientů, např. Berthu Pappenheimovou, která vstoupila do dějin psychoanalýzy pod pseudonymem "Anna O." Internista Breuer léčil také četné psychiatrické a (Markus, 2002)

neurologické pacienty, proto byl významným partnerem Freuda v rozhovorech, které nakonec vedly k objevu psychoanalýzy.

V roce 1879 musel Freud studium medicíny přerušit, protože byl povolán jako voják do vídeňské posádkové nemocnice k plnění vojenské služby. I zde vedl lékařskou praxi, při níž se nadále vzdělával.

V roce 1881 získal doktorát. Stále pokračoval ve vědecké činnosti ve Fyziologickém ústavu. V roce 1882 se zasnoubil s Martou Bernaysovou a následně se rozhodl pro zahájení tříleté praxe ve vídeňské všeobecné nemocnici. Zde přešel z oddělení interních chorob na psychiatrickou kliniku profesora Theodora Meynerta, odborníka světového významu na anatomii mozku. Freud si Meynera nesmírně vážil, ale ucelenou představu o psychiatrii si zatím neutvořil. (Markus, 2002)

### **2.3.2 Zamilovaný Freud**

Marta Bernaysová pocházela z intelektuální židovské rodiny z Wandsbeku u Hamburku. V roce 1869 se přestěhovala s rodiči a oběma sourozenci do Vídně. Když se Marta v dubnu 1882 seznámila s o pět let starším doktorem medicíny Sigmundem Freudem, bylo jí 21 let. Po dvouměsíční známosti v červnu 1882 oslavil mladý pár tajné zasnoubení. Marta daruje Freudovi prsten po zesnulém otci, Freud pro ni nechá zhotovit prsten s perlou. Nad podivným zasnoubením se pozastavují všichni přátelé. Pár se zná teprve tři měsíce a za tu dobu se sotva viděli. Objeví se i spekulace, že pár tají jiný důvod rychlých zásnub. Marta byla svým okolím považována za obzvlášť hezkou, upřímnou, přirozenou mladou ženou s pevným charakterem, která se v mnohém podobala Freudově matce. (Weissweilerová, 2008)

Jelikož Freud neměl vytvořeny finanční předpoklady pro založení rodiny, museli snoubenci zasnoubení tajit. Martina přísná matka nechtěla dát souhlas ke svatbě, dokud mladý lékař nebude mít jisté postavení. Snoubenci tedy čekali čtyři roky, než se mohli vzít a založit rodinu. Během této doby se Marta přestěhovala s matkou k příbuzným a s Freudem se viděla minimálně. Často si dopisovali; z této doby se dochovalo 1 500 dopisů. Všechny jsou velice romantické a dokazují velkou lásku mezi oběma mladými lidmi.

Pravdou je, že Freud v té době neoplýval bohatstvím, bydlel ve služebním pokoji na klinice a byl odkázán na finanční podporu svého otce. Většina jeho úkolů nebyla placena, protože akademická kariéra zůstávala výhradně příslušníkům bohatších vrstev. Z finančních důvodů se vzdal teoretické kariéry, opustil fyziologickou laboratoř a nastoupil jako aspirant do Všeobecné nemocnice. Přes dva roky musel pracovat bez nároku na plat, než konečně dostal místo asistenta, a to mu zajistilo alespoň nepatrný příjem financí. Freuda však všeobecné lékařství nudí, nezná nic lepšího než neurologii. V roce 1883 se stává sekundářem na psychiatrii u svého učitele Theodora Meynerta. Začíná důležitá etapa jeho života. (Markus, 2002)

### **2.3.3 Výzkum účinku kokainu**

Freuda občas trápily stavy, kdy míval bolesti hlavy, nevolnost, bušení srdce, žaludeční a zažívací obtíže, trpěl úzkostmi, nespavostí, depresi, pocitem méněcennosti, protože se styděl za svůj židovský původ. Během jedné takové psychické krize na jaře 1884 se dočetl o látce, která může takové symptomy odstranit, člověk je duševně čilý, sebevědomý a nemá potřebu spánku. Jde o starou medicínu peruánských indiánů, (Weissweilerová, 2008)

alkaloid rostliny koky neboli kokainu. (Weissweilerová, 2008)

Když si přečetl článek lékaře Theodora Aschenbrandta na téma kokain, začal provádět pokusy na sobě i na druhých. Při tom zjistil, že kokain, zatím dosti neznámá a neškodná droga, působí nejen proti vyčerpání, ale i při obtížích žaludku, astmatu, mořské nemoci a také pomáhá odstraňovat některé symptomy bolesti. Působí na činnost nervové soustavy a odstraňuje zejména depresivní syndromy. Zjistil, že se lze s touto látkou dočasně zbavit nežádoucích obtíží. V časopise Heitlers *Centralblatt für die gesamte Therapie* Freud uveřejnil první poznatky svých pokusů pod názvem "Über Coca". (Markus, 2002) Jeho článek upoutá zpočátku velkou pozornost, především v oboru očního lékařství, kde se kokain uplatnil jako lokální anestetikum při operacích. Zkušení psychiatři však dospějí k názoru, že Freudova propagace této nebezpečné látky znamená nové nebezpečí pro lidstvo. (Weissweilerová, 2008)

V dopise Martě píše o kolegovi Fleischlovi, na němž jako na prvním testoval účinky koky. Freud poznal výhody, ale nikoli nebezpečí kokainu. Sám přecenil význam této látky, kterou začal ordinovat při různých obtížích a tím v několika případech způsobil jisté nepříznivé komplikace. Když chce léčit svého přítele Ernsta von Fleischla, morfinistu, vyvolá u něj závislost také na kokainu. Jako první však zjistil anestetické účinky kokainu, když mu při orálním požití dřevěněl jazyk. Zjistil, že droga ve styku s kůží a sliznicí působí anesteticky.

Své pokusy na čas Freud přerušil a odcestoval za svou snoubenkou. V jeho nepřítomnosti v pokusech pokračoval kolega Carl Koller, který je dovedl do konce. Své poznatky zveřejnil na kongresu v Heidelbergu, čímž se stal proslulým. Pro Freuda, který doufal, že by se mohl (Markus, 2002)



výzkumem kokainu proslavit, to byla těžká rána. O této příhodě se později zmiňuje i v knize *Výklad snů*, kde se zpočátku k celé věci staví velkoryse (Kollera uznává jako objevitele lokální anestezie kokainem), ale ve skutečnosti zazlival Martě, že nestihl své poznatky uveřejnit včas z důvodu návštěvy u ní.

Zatímco Koller získal světovou pověst, Freudovi bádání přivodilo negativní kritiku. Jakkoli Freud s drogou experimentoval, přece jen měly tyto pokusy rozhodující význam pro vývoj psychoanalýzy. Neboť idea, že psychické chování člověka je možné ovlivnit, už ho neopustila.

Po výzkumu s kokainem začíná léčit “nervózní” choroby elektroterapií. Používá metodu Wilhelma Heinricha Erba. Zároveň zdokonalil metodu barvení neurologických řezů a zveřejňuje o tom článek.

V červnu 1885 Freud zastupoval lékaře v luxusní psychiatrické léčebně Oberdöbling na okraji Vídně, kde se příležitostně pracovalo i s hypnózou, a poprvé popsal svou práci s nervově nemocnými. Soukromé sanatorium pro duševně nemocné vedl slavný psychiatr Maxmilian Leidesdorf.

V témže roce Freud žádá o propůjčení titulu “soukromého docenta nervové patologie” a současně se uchází o zahraniční stipendium, vypsané Vídeňskou univerzitou pro mladé mediky. Krátce ještě asistuje na oční klinice a dermatologickém oddělení. 18. června 1885, po úspěšném absolvování všech zkoušek, je jmenován soukromým docentem. Titul by mu měl zajistit úctu, vyšší příjmy v soukromé praxi nebo lepší pozici na klinice. Díky intervenci svých učitelů Brückeho a Meynerta byl vybrán pro navržené stipendium. Následně univerzitní kariéru odsouvá, aby využil šestimesíčního studijního pobytu u profesora Charcota v Paříži, kde se zabýval badatelskou prací v oblasti anatomie mozku. Rovněž se tam věnuje pozorování případů hysterie a účinku hypnózy a sugesce. Charcot na něj velice zapůsobil. (Markus, 2002)

Freud se nabízí, že přeloží jeho přednášky a jeho návrh je přijat. V laboratoři zkoumal ontogenetický vývoj mozku (hlavně prodlouženou míchu) od dětství po dospělost. Roku 1886 Freud opouští Paříž, aby odešel do Berlína, kde se zajímá o neuropatologii dítěte. Ve Vídni se zdržuje na institutu pro dětské choroby. Přednáší o hysterii a o tom, co viděl u Charcota - ohlas je záporný. (Markus, 2002)

#### **2.3.4 Hypnóza**

Po návratu z Paříže v létě 1886 povolali Freuda na manévry k patnáctému c.k. pěšímu praporu zeměbrany v Olomouci. Po manévrech v Olomouci byl vrchní lékař Freud povýšen na plukovního lékaře, ale brzy poté se na vlastní žádost se službou záložníka v císařsko-královské armádě rozloučil. Zvítězila Freudova naprosto nevojenská povaha. (Markus, 2002)

V témže roce otevírá mladý psychiatr v centru Vídně svou první ordinaci. Také v soukromém životě slaví, jelikož po čtyřletém období čekání uzavírá se svou snoubenkou Martou sňatek. Před svatbou však vyvstala nepříjemná otázka věna. Marta předala správu svých peněz bratru Elimu, který je dlouhodobě uložil do cenných papírů. Freud vyžadoval peníze před svatbou hotově, aby mohl zaplatit zařízení domácnosti i soukromé ordinace. Marta se na Freuda zlobila, protože kvůli penězům vyvolal v rodině spor. Ještě pár dnů před svatbou, která přes matčino naléhání nebyla odsunuta, spolu snoubenci nemluvili. I přes toto nedorozumění byli oddáni jak podle židovského ceremoniálu, tak na úřadě. Civilní svatba se konala na radnici ve Wandsbeku 13. září 1886 a následně byla rozeslána oznámení. (Weissweilerová, 2008)

Své první ordinace a bytu v Rathausstraße se Freud brzy vzdal, protože

nájemné bylo pro mladý pár příliš vysoké. Přestěhovali se do Schottenring a finančně jim vypomohla Martina matka. Svou novou praxi otevřel Freud 1. října 1886. Vchod do čtyřpokojového bytu a do ordinace se nacházel v zadním traktu budovy v ulici Marie Terezie č. 8. (Markus, 2002)

Před prvním šabatem, který měli novomanželé strávit v novém bytě, Marta uklidila a přichystala sváteční jídlo, dle tradice, jak ji to naučila matka. Poté však přišlo velké zklamání. Freud Martě zakázal slavit šabat. Chtěl normální večeři po dlouhém a náročném pracovním dni v ordinaci, což Martu naprosto šokovalo. S tímto názorem nepočítala, o náboženství spolu příliš nehovořili. Kdyby Freudův postoj znala dříve, pravděpodobně by si ho nikdy nevzala. Pro Martu byl šabat, bílé prostřený stůl a rozsvícené svíce symbolem domácího klidu a smíření, a pečovat o to je povinností každé židovské ženy. A to jí chtěl manžel zakázat? Freud zůstal neoblomný, v Martě se cosi zlomilo, ale jeho počínání nikdy nepochopila. Marta doufala, že alespoň hosté budou přicházet a rozptýlí její chmury. Zpočátku nepřicházel nikdo a ani v nově otevřené ordinaci pacientů mnoho nebylo. Freud se zabýval hledáním nových léčebných metod hysterických pacientů, ale stále se vracel k hypnóze a pokoušel se o její praktické využití. (Weissweilerová, 2008)

Freud přeložil do němčiny dílo Hippolyta Bernheima o hypnóze a podruhé cestoval do Francie, aby studoval techniku hypnózy v praxi. Poprvé pozoroval Freud hysterické symptomy u Charcota při prvním pobytu v Paříži. Projevovaly se jako epileptické cukání celého těla, ochrnutím a poruchy vidění vedly až k deliriu. V hypnóze tyto projevy nemoci zmizely. (Markus, 2002)

V říjnu se má Martě narodit první dítě. V srpnu podniká Freud se svou švagrovou Minnou (mladší sestrou Marty) cestu k jezeru Königssee. Netrápí ho výčitky, že opouští manželku, když nemůže cestovat. (Weissweilerová, 2008)

Marta však žárlí na svou sestru a zanechá to v ní hořkost, která jí bude po zbytek života kazit radost z pobytů na horách. 16.října 1887 se manželům Freudovým skutečně narodilo první dítě, dcera Matylda, kterou pojmenovali po manželce dr. Breuera. Marta se po porodu dobře zotaví, dítě prospívá, ale brzy se dostaví problém - Marta nemůže své dítě kojit. Následně najali kojnou.

Po každém dalším porodu se situace opakovala. Freud později popsal v jednom ze svých prvních teoretických pojednání s názvem *Jeden případ hysterického uzdravení s poznámkami o vzniku hysterických symptomů prostřednictvím protivůle* případ mladé ženy ve věku mezi dvacátkou a třicátkou, která nemůže dítě po porodu kojit. Už při narození prvního dítěte nebyla žena schopná dítě živit, neměla dostatek mléka, kojení jí vyvolávalo bolest, nejedla, měla odpor k přijímání potravy, bývala rozčilená, nespala. Při narození druhého dítěte se symptomy objevily opět, a to ještě v horší podobě. Aby nebyla ohrožena ona i dítě, bylo nutné situaci řešit. Freud se pokusil navodit spánek hypnózou, a to tak, že se na ni upřeně díval a vmlouval jí příznaky spánku. Po třech minutách ležela nemocná v hlubokém spánku. Ještě toho dne se v důsledku "kontrastní představy", jak Freud tuto léčbu později nazval, dostavilo u pacientky přechodné zlepšení stavu. Pacientka však brzy začala opět odmítat potravu. Při druhé hypnóze byl Freud energičtější a důvěryhodnější a úspěch se dostavil. Pacientka opět začala přijímat potravu a kojení narozeného dítěte jí nečinilo potíže. Další léčbu pacientka již nepovolila, jelikož se již žádné další obtíže nevyskytly. Po narození třetího dítěte však bylo nutné pozvat Freuda opět. Našel ji ve stejném stavu jako o rok dříve. První hypnóza v ní vyvolala ještě větší beznaděj, ale po druhé hypnóze komplex symptomů úplně vymizel a třetí hypnózu již opět nepotřebovala. Freud se ovšem nezmínil, (Weissweilerová, 2008)

že popisoval případ své manželky a text byl pravděpodobně směsí pravdy i fikce, neboť Marta nikdy hypnotizována nebyla, a pokud ano, tak neúspěšně. Marta měla v úmyslu dítě kojit a měla k tomu také veškeré fyzické předpoklady. Nezdá se tedy vysvětlit jedinou příčinou: nepříjemným pocitem, že ji Freud pozoruje, což jí vadilo jako narušování intimní sféry. Freudův zájem o kojení měl možná vědecký základ, ale Martě to muselo být trapné. Byl to vlastně počátek jejího celoživotního odporu vůči jeho "sexuální teorii", neboť si připadala jako výzkumný objekt. Freud však nadále postrádal zájem pacientů o svou ordinaci.

V soukromém životě se Freudovi dařilo. Mezi rokem 1887 a 1895 (během osmi let) porodila Marta šest dětí. První tři se narodily ještě v ulici Marie Terezie. 7. prosince 1889 - narození Martina; 19. února 1891 - narození Olivera. Mezi porody uběhne poměrně krátká doba a Freuda už tyto události ponechávají klidným. Rodit děti se pro něj stalo záležitostí všedního dne. (Weissweilerová, 2008)

15. října 1886 proběhla v Císařské společnosti lékařů, v budově Akademie věd, přednáška soukromého docenta dr. Sigmunda Freuda na téma "hysterie". Přednášku vyslechli vysoce vážení lékaři, většinou krajně konzervativní profesori, kteří se k technickým i lékařským novinkám stavěli značně skepticky.

Freud po úvodních slovech o svém pařížském pobytu informoval své kolegy o mladém muži, který byl hospitalizován v důsledku pracovní nehody s ochrnutou rukou a řadou hysterických symptomů. Na tomto případě vysvětloval Charcotovu teorii, podle níž může být hysterie důsledkem traumatu vyvolaného nehodou a lze ji pozorovat jak u mužů tak i u žen. Následně většina profesorů odmítla tvrzení, že by nějaký muž mohl trpět (Markus, 2002)

hysterií. Freudovi připomněli, že termín hysterie se odvozuje od řeckého slova děloha, a proto by bylo absurdní toto onemocnění připisovat mužům. Freudovi se tak dostalo mizerného přijetí a jeho přednášku zpochybnili. Jeho učitel Meynert mu doporučil, aby podobný případ, jaký viděl v Paříži, našel také ve Vídni a Lékařské společnosti ho předvedl. Freud začal dlouze pátrat a našel mimo nemocnici případ hysterického muže, kterého o pět týdnů později představil Lékařské společnosti. Šlo o devětadvacetiletého rytce Augusta P., který se v naději na rychlé uzdravení rád podrobil léčbě.

Freud popsal rozvrácené rodinné poměry pacienta, který vyrůstal v sociálně slabé rodině. V osmi letech ho přejeli na ulici, přičemž došlo k těžkému poranění bubínku v uchu. Jinak se pacient vyvíjel normálně. Příčinou jeho hysterie se stal spor s příbuzným, kterému půjčil peníze, ale dotyčný mu je nechtěl vrátit a ohrožoval ho nožem. Poté se nemocného zmocnil nepopsatelný strach, začalo mu hučet v hlavě a upadl do bezvědomí. Po dvě hodiny měl silné křeče, cítil se malátný. Následně trpěl silnými bolestmi hlavy, ale po čase se jeho stav znormalizoval.

Krátce před tím, než ho Freud představil Lékařské společnosti, zmocnilo se nemocného nové rozčílení, když ho neznámá žena obvinila z krádeže. Symptomy se u něj projevíly ještě silněji. Postihlo ho prudké bušení srdce, byl deprimován, zrak zeslábl, polovina těla jakoby ochrnula, narušen byl i spánek apod. Z těchto důvodů byl nucen vzdát se i práce. Ochrnutí části těla odstranil Freud elektroléčbou, pak uplatnil hypnózu. Druhá přednáška měla již větší úspěch, ale nadále jeho vysvětlení hypnózy profesori nepřijímali s nadšením. Jméno Freud se stalo ve Vídni pojmem, hovořilo se o něm ale často spíše kriticky. Zaznamenal však větší nárůst pacientů a to byly dobré zprávy. (Markus, 2002)

### 2.3.5 Anna O.

Případ Anny O. byl pravděpodobně tím, co Freuda nejvíce inspirovalo k vynálezu psychoanalýzy. Anna O., vlastním jménem Berta Pappenheimová, byla vysoce inteligentní a nadaná dívka, která onemocněla v době, kdy pečovala o svého milovaného otce. Nemohla studovat vlivem té doby, žila v luxusu a zahálce a jejím úkolem bylo provdat se za toho pravého, s čímž zásadně nesouhlasila. Freud se o této nemocné dívce dověděl na konci roku 1882 od svého přítele Breuera, u kterého se dívka léčila. Tento lékař se zabýval léčbou pacientů s nervovým onemocněním a u dívky diagnostikoval v podstatě případ těžké hysterie (ochrnutí, stažení svalů, zábrany, stavy psychické zmatenosti aj.). Tento stav byl u dívky způsoben těžkým fyzickým i psychickým vypětím v době, kdy pečovala o svého nemocného otce. Bertin otec onemocněl tuberkulózou plic. Toto těžké onemocnění se tehdy neléčilo v nemocnici, proto o nemocného muže ve dne pečovala jeho žena a v noci dcera. Berta vedla dosud bezstarostný život, ale nová situace přinesla do jejího jednotvárného života výraznou změnu, která způsobila zdravotní problémy. (Weissweilerová, 2008)

Berta po několika týdnech péče o otce mívala záchvaty slabosti, pociťovala odpor k jakémukoli jídlu, trpěla chudokrevností. Matka byla nucena (proti Bertině vůli) vyhledat odborného lékaře. Obrátila se tedy na dr. Breuera.

Když Breuer v prosinci 1880 dívku vyšetřil, trpěla těžkými poruchami zraku a sluchu, silnými bolestmi hlavy, kašlem, halucinacemi, ochrnutím krčních svalů a pravé ruky. Později se přidala ještě další ochrnutí a poruchy řeči, nepoznávala své okolí a většinu času bývala myšlenkami nepřítomna. Breuer doporučil absolutní klid na lůžku. Stav se zlepšil, ale následně po smrti Bertina otce v dubnu 1881 se symptomy objevily znovu. Všechny (Markus, 2002)

tělesné potíže byly podle Breuera důsledkem velmi těžké neurózy a psychózy hysterické povahy. Protože Berta nebyla schopna při plném vědomí dovést svého lékaře k původu příznaků, zkusil to Breuer s hypnózou. Ve stavu hypnózy, když se její myšlenky koncentrovaly, dotazoval se jí na okolnosti, za nichž daný příznak vznikl. Pacientka tyto vnější podněty označovala v rychlém sledu, heslovitě, později vyprávěla příhody dosti podrobně. Např. porucha vidění nastala u Berty, když si u lůžka nemocného nemohla pro slzy v očích číst knížku. Kašel se dostavil, když během bdění u nemocného zaslechla z vedlejšího domu taneční hudbu, ale ona se nemohla zábavy s mladými lidmi zúčastnit. K nedoslýchavosti došlo, když nechtěně vnímala záchvaty nemocného, milovaného člověka, který se dusil. V hypnóze vyprávěla podněty; vylíčila trýznivé zážitky, které během péče o nemocného prodělala a symptomy zmizely. V hypnóze např. přiznala, že by šla raději tančit, než se starat o otce. Bylo zřejmé, že pravdu potlačovala a své zážitky vytěsnila pokaždé, kdykoli si uvědomila, co řekla. Jakmile mohla v hypnóze všechno otevřeně vyslovit, vnitřní konflikt pronikl do vědomí, a poruchy vědomí, slyšení, ochrnutí, kašel aj. zmizely. Stav pacientky se vždy po hypnóze výrazně zlepšil.

Na jaře 1882 byl nucen Breuer léčbu Bertiny Pappenheimové ukončit. Breuerova žena propadla během Bertiny léčby silné žárlivosti a dosud klidné manželství bylo ohroženo. Lékař nechtěl ohrozit šťastný rodinný život a raději léčbu ukončil. Jeho rozhodnutí však mělo velký dopad na Bertino zdraví. Opět se dostavily staré symptomy i přes to, že již byla téměř zdravá. Zdravotní komplikace však byly tentokrát způsobeny tím, že se pacientka v průběhu léčby do svého lékaře zamilovala a jeho odmítnutí způsobilo další zdravotní problémy. Breuer ji ještě jednou uvedl do stavu hypnózy, aby ji uklidnil a následně odcestoval se svojí rodinou. (Markus, 2002)



Léčbu Berty již Breuer nikdy nepřevzal, ale poslal ji do vzdáleného soukromého sanatoria ve Švýcarsku. Když se stala Berta Breuerovou pacientkou, Freud byl ještě studentem medicíny, neplaceným aspirantem ve Všeobecné nemocnici. Za šest měsíců po ukončení Bertiny léčby Breuer popsal případ Freudovi. Mladého energického lékaře případ překvapil a současně fascinoval. Podle Freuda byla dívka duševně zcela neuspokojená - luxusní stvoření odsouzené k rození a pletení, tedy stvoření zcela vyprahlé. (Weissweilerová, 2008)

Právě tento případ ho zaujal natolik, že se rozhodl zcela se věnovat psychopatologii - chorobným stavům duše. Od počátku devadesátých let několikrát žádal Breuera, aby napsal chorobopis Anny O., který se později v roce 1895 stal podkladem pro *Studie o hysterii*, které oba lékaři publikovali společně. Případ Berty Pappenheimové se tak stal výchozím bodem nových poznatků v oblasti tehdy ještě dost neznámých neuróz. Pacientka, která se u Freuda nikdy neléčila, dala svým případem podnět k psychoanalýze, nové metodě poznání duševního života, tak důležité pro celé lidstvo. Freud i Breuer spolupracovali na případu, vyvodili závěry z případu a následně si šel každý svou cestou. (Markus, 2002)

Freud si uvědomil, že existují předpoklady, aby dále rozvíjel Breuerovu katarzní metodu, ze které později vznikla **psychoanalýza**. Berta hovořila o "terapii mluvením", o "sukromém divadle". Vykřičela ze sebe své vášně a fantazie, až se nakonec uzdravila. A přesně to obsahuje pojem "katarze". Skličující prvek se nesmí proměňovat nebo potlačovat, ale je potřeba ho vypudit ven. Je potřeba nechat pacienta vymluvit, nechat ho "očistit se", pomoci mu při jeho vlastní "katarzi". (Weissweilerová, 2008)

Breuerův podíl na vzniku svého nejvýznamnějšího objevu nikdy nezpochybnil. Freud musel nejprve překonat hypnózu. **Léčením svých pacientů podle Breuerovy metody přišel nejprve na to, že se dá použít jen pod určitým nátlakem lékaře. Freud tedy rozvinul metodu volné asociace<sup>1</sup>, v níž se z dosavadního dialogu mezi lékařem a pacientem stal monolog psychicky nemocného pacienta.** Jestliže v dialogu vzpomínky vyvolané z podvědomí až příliš ovlivňoval lékař, pak nová Freudova metoda tento problém vylučovala. Pacient tedy psychiatrovi a hlavně sám sobě otevírá své nevědomí. Takto se zrodila psychoanalýza. **Na lékaři zůstává interpretace potlačovaných a do vědomí navracených vzpomínek, vnější nátlak odpadá a pacient podléhá výlučně jen svému vnitřnímu tlaku, který byl vyvolán nevědomím.** Freud se v psychoanalytické léčbě vzdává vlivu lékaře a zůstává posluchačem.

Breuer se psychoanalýze přiblížil, ale chyběla mu Freudova velikost, aby z jediného případu Anny O. vyvinul metodu léčení psychických onemocnění. Byl na cestě pomoci jedné pacientce, ale nevyvodil z případu vědecké důsledky. Když ale Freud přišel na to, že přístup k zastřené pravdě má osvobozující účinek a připravuje cestu sebepoznání, odvodil z toho jeden z nejvýznamnějších objevů 20. století. Pacient musí poznat souvislosti. Když cítí a chápe, odkud přichází neštěstí, je možné trvalé vyléčení. Breuer uměl bojovat jen proti vnějším symptomům, ale Freud došel svou metodou k poruchám, které všechno vyvolaly, ke kořenům problémů. (Markus, 2002)

---

<sup>1</sup> **Metoda volné asociace** - vyslovení všeho, co dotyčnému právě běží hlavou - všechno, i to zcela nesmyslné, nepatřičné, nevhodné, nesouvislé s tím, o čem právě hovoří, absurdní i sebekritické. Freud tuto metodu neobjevil sám, pouze zdokonalil nápad německého esejeisty Ludwiga Börneho (1794-1837). Metoda volné asociace byla ovšem známa již dávno předtím, a to především jako cesta inspirace. Aristoteles upozornil na volný proud představ, sdružujících se podle asocičních zákonů. (Černoušek, 1998)

A jak se vyvíjel dále osud mladé dívky Berty Pappenheimové, která byla podstatou velkého objevu psychoanalýzy? Dívka v mládí pobývala v sanatoriích a léčebnách drogové závislosti. Zvrat v jejím životě nastal až v roce 1889, kdy se přestěhovala do Frankfurtu. Z těžce fyzicky i psychicky utrápené ženy se stala pokrokově smýšlející bojovnice za práva žen, která působila v charitativně působících spolcích. Založila sirotčinec pro židovské děti a angažovala se v boji proti tehdy velice rozšířenému obchodu s dívkami. Cestovala, psala články, knihy, přednášela. Jednu z jejích rezolucí, kterou sepsala pro Společnost národů v Ženevě, podpořil i Albert Einstein. Po skončení první světové války se stala průkopnicí ženské emancipace a proslavila se jako mluvčí židovských žen a vůdkyně německého ženského hnutí. Všechnu svoji sílu věnovala slabým, postiženým, ohroženým dívkám, těhotným, osamělým matkám, dětem. Zemřela v roce 1936 v nacistickém Německu, protože odmítla emigraci.

Čtvrt století po Bertině smrti byl odhalen pseudonym Anny O., který vznikl z nutnosti dodržovat lékařské tajemství. Jen stěží lze pochopit, jak se z těžce narušené mladé ženy mohla stát neohrožená průkopnice ženských práv. (Markus, 2002)

## **2.4 Psychoanalýza**

### **2.4.1 Počátky psychoanalýzy**

V letech 1880 - 1882 vynalezl vídeňský lékař Josef Breuer novou metodu při léčbě hysterie. Léčil mladou dívku Annu O., kterou vedl k tomu, aby našla souvislosti ve svých vzpomínkách ve stavu hypnotického (Cvekl, 1965)

spánku a znovu tak prožila patologické scény spolu s nebrzděným projevem svých citů. Breuer své objevy nedokončil. Teprve po 10 letech se ujal této práce znovu za účasti Freuda. Oba společně vydali knihu *Studie o hysterii*. V knize vycházeli z toho, že hysterický symptom vzniká tím, že energie určitého duševního procesu je zadržována od vědomého zpracování a zasahuje do tělesných orgánů (konverze). Hysterický příznak je tedy náhražkou neuskutečněného duševního aktu a ohlasem na podnět, z něhož vznikl. K uzdravení došlo, když se uvolnil zbloudilý afekt a proběhlo odreagování. Freud dále ve výzkumech pokračoval sám, změnil techniku a místo hypnózy začal používat techniku volných asociací. Vytvořil název **psychoanalýza** a tímto termínem označil jednak metodu ošetřování neurotických poruch a jednak vědu o nevědomých duševních procesech, která se také nazývá výstižně **hlubinná psychologie**<sup>2</sup>. (Cvekl, 1965)

#### 2.4.2 Freudova teorie osobnosti

Podle Freuda je jedinec hnán mocnými fyziologickými silami, které mají rozhodující vliv na lidský život. Jsou to hlavní determinanty chování a vývoje osobnosti. Aby osobnost dokázala uchovávat rovnováhu vůči stále působícímu tlaku pudů a konfliktních motivů, které se uplatňují současně, musí být spíš reaktivní než aktivní. (Drapela, 1995)

Oblastí, kde se psychoanalýza aplikuje, jsou lehčí neurózy, hysterie, fobie a nutkavá jednání, dále poruchy vývoje charakteru, sexuální poruchy. Terapeutický vliv psychoanalýzy se zakládá na nahrazení (Cvekl, 1965)

---

<sup>2</sup> **Hlubinná psychologie**- název vyjadřuje, že se tento směr snaží proniknout do hluboko uložených prožitků člověka, do jeho podvědomí.

nevědomých duševních aktů vědomými. Takové nahrazení se docílí cestou překonání vnitřních odporů v duševním životě pacienta. **Psychoanalýza zkoumá duševní život člověka ze tří hledisek - dynamického, ekonomického a topického.**

**Dynamické hledisko** - redukuje všechny psychické procesy nehledě na přijímání vnějších podnětů. Podněty mají původně charakter pudů<sup>3</sup>, jsou organického původu a vyznačují se tendencí k opakování; tyto podněty se psychicky vyjadřují v afektivně obsazených představách.

**Ekonomické hledisko** - vychází z toho, že duševní výrazy pudů jsou obsazeny kvanty energie. Psychický aparát má tendenci chránit se před městnáním těchto energií a udržovat celkové množství vzruchů, která jej zatěžuje, pokud možno nízkou. Průběh duševních pochodů je regulován automaticky principem slasti a nelibosti, přičemž nelibost souvisí nějakým způsobem se vzrůstem a libost se snížením sumy vzrušení. Prvotní princip slasti se v průběhu vývoje modifikuje ohledem na vnější svět (princip reality), přičemž se psychický aparát učí po určitou dobu oddalovat slastná uspokojení a vyhýbat se nelibým pocitům.

**Topické hledisko** - celý psychický aparát vidí jako komplexní nástroj a snaží se zjistit, na kterých místech tohoto aparátu se odehrávají různé duševní procesy. Kvalita vědomí se vyznačuje topickými vztahy.

Úkolem psychoanalýzy byl výklad neurotických onemocnění.

**Psychoanalytické učení o neurózách se opírá o 3 pilíře - učení o potlačení, učení o významu sexuálních pudů, učení o přenosu.** (Cvekl, 1965)

---

<sup>3</sup> **Pud** - člověk je biologická reaktivní bytost, kterou pohánějí fyziologické síly = pudy. Hlavní úlohu Freud přisuzoval sexuálnímu pudu (libidu), který tělo naplňuje energií a aktivizuje jej. (Cvekl, 1965)

**Učení o potlačení** - cenzurující síla v duševním životě vylučuje tendence, které s ní nesouhlasí z oblasti vědomí a z vlivu na jednání. Tendence se nazývají potlačovaná (vytěsněná) hnutí. Zůstávají nevědomými. Snažíme-li se, aby si je pacient uvědomil, vyvoláme odpor. Potlačovaná hnutí nejsou vždy bezmocná, někdy se jim podaří ovlivňovat oklikou duševní život a vytvářejí neurotické symptomy.

**Učení o významu sexuálních pudů** - sexuální život člověka nezačíná pubertou, ale prokazatelně již od samého počátku života po narození. Svého prvního vrcholu dosahuje přibližně v 5 letech, následuje doba utlumení nebo přerušení a ta končí obdobím puberty, druhým vrcholem vývoje. Všechny zážitky z dětství mají velký význam pro vývoj jednotlivce. Vytvářejí spolu se zděděným sexuálním tělesným stavem dispozice pro pozdější vývoj charakteru i pro vývoj nemocí.

**Učení o přenosu** - přenesením nazýváme vlastnost neurotiků, kteří vyvinou k lékaři citový vztah, který nevyplývá z reálné situace, ale ze vztahu k rodičům. Přenesení je důkazem toho, že ani dospělý nepřekonal dřívější dětskou závislost a působí na něj síla - sugesce. Lékař musí umět použít tuto sílu, aby vedl pacienta k překonávání jeho vnitřních odporů a ke zrušení jeho vytěsnění. (Cvekl, 1965)

#### **2.4.2.1 Pudy**

Učení o pudech je i pro psychoanalýzu temnou oblastí. Člověk je poháněn fyziologickými silami - pudy, neboli instinkty konstantní psychické síly pramenící z organismu, jsou somatického původu a představují biologické potřeby těla. Psychika zprostředkovává působení těchto organických (Cvekl, 1965)

potřeb tím, že odráží vnitřní napětí, mířící k uspokojování potřeby ve vnějším světě. Hlavní úlohu přisuzuje Freud **pudu sexuálnímu**, který též nazýváme **libido** (výraz pro sexuální tužby), a tento pud naplňuje tělo energií a aktivizuje jej. (Cvekl, 1965) Podle Freuda jsou pudy vrozené, patří k id a slouží jako psychický projev tělesného napětí. (Drapela, 1995)

Pozorováním lze pudy rozdělit do dvou skupin - tzv. pudů jáských, jejichž cílem je sebezáchova, a pudů objektových, jejichž obsahem je vztah k objektu. Sociální pudy se nepokládají za základní. Freud se domníval, že existují dva základní pudy:

- **pud života (eros, pud lásky)**, který obsahuje např. právě pud sexuální nebo pud sebezáchovy. Jde o pud po stále širším spojování a sjednocování. (Cvekl, 1965). Řídí se principem slasti a jeho hlavní zaměření je sexuální, vedoucí k intimnímu spojení, případně ke zplození nového života. (Drapela, 1995)

- **pud destrukční (Thanatos, pud smrti)**, který vede k rozkladu života a usiluje o návrat k dřívějšímu anorganickému stavu. (Cvekl, 1965)

Projevuje se zlostí a agresivním chováním zaměřeným k druhým nebo k sobě. Řídí se principem nirvány, která představuje neexistující utrpení a naprostý pokoj, který nakonec každý člověk nalezne ve smrti. (Drapela, 1995)

#### **2.4.2.2 Tři hladiny vědomí**

Freudův pohled na osobnost lze přirovnat k ledovci. Vrcholek, který vyčnívá nad hladinu, se nazývá **vědomí** a je to část osobnosti, kterou si jedinec plně uvědomuje. Vrstva pod ní se nazývá **předvědomí** a obsahuje myšlenky, rozhodnutí, konflikty nebo zážitky, které si člověk kdysi uvědomoval, ale pak je zapomněl. Může si je však bez větších obtíží znovu vybavit. Rozsáhlá spodní vrstva ledovce je **nevědomí**. Jde o bludiště (Drapela, 1995)

představ, zkreslených obrazů skutečnosti a přání, která jsou mimo oblast uvědomování jedince. I nevědomí má velký vliv na funkci osobnosti a na chování člověka. (Drapela, 1995)

**Vědomí** - v užším smyslu jde o pole nebo ohnisko pozornosti a poznávání. V širším smyslu hovoříme o části psychiky, která je bdělá a rychle se mění; to, co si jednotlivec osvojuje z psychických procesů v určitém okamžiku (co si plně uvědomuje).

**Předvědomí** - oblast psychiky mezi vědomím a nevědomím, jejímiž obsahy může ještě vědomí disponovat a verbalizovat je, ale nejsou aktuálně v ohnisku pozornosti. Jde o prvotní stav nebo fázi vývoje vědomí (např. zapomenuté ale vybavitelné myšlenky, zážitky, konflikty).

**Nevědomí** - oblast psychiky mimo vědomí, jejíž obsah se nenachází v poli pozornosti subjektu. Jde o duševní pochod, jehož existenci jsme nuceni předpokládat, protože např.usuzujeme z jeho účinku, ale přímo jej nevnímáme.Proces je nevědomý, jestliže byl aktivní v určité době, nyní o něm nic nevíme.Jde o nepřístupnou část psychiky (neorganizované představy, přání, obavy, zkreslené obrazy skutečnosti apod.).Do nevědomí jsou vytěsněny myšlenky a city, které by pro jedince byly při uvědomění příliš zraňující, ponižující, budily pocity úzkosti nebo viny.Podle Freuda co je nevědomé, má stálou tendenci stát se vědomým a psychika musí vynaložit energii, aby se tomu tak nestalo. (Cvekl, 1965)

#### **2.4.2.3 Struktura osobnosti**

Podle Freuda je osobnost uzavřeným systémem.Libido, duševní energie, se musí uplatňovat v rámci hranic tohoto systému.Freud vymezil tři subsystémy, řízené vzájemně rozpornými principy a cíli, které v osobnosti (Drapela, 1995)



existují pospolu a jsou mezi sebou v neustálém boji. Jde o id, ego a superego.  
(Drapela, 1995)

**To (lat. Id)** - je nositelem pudových hnutí. Jde o část energetického systému psychiky, jakýsi zdroj psychické energie (libida). Je ovládáno principem slasti, je nevědomé, zná jen své potřeby a nezajímá ho realita. Je v kontaktu s tělesnými procesy v organismu a dává jim psychický výraz. Id nezná hodnoty, pouze obsazuje objekty a hledá ukojení. Je iracionální, cílem je okamžité uspokojení svých přání. Podle Freuda jsou sny splněná přání id a jsou brány do nevědomí. Projevy ryzího id lze pozorovat u kojenců.

**Já (lat. Ego)** - je povrchovou a vlivem okolního světa modifikovanou částí toho. Jde o organizační strukturu psychiky, která se vyvinula z primární struktury id působením vnějšího světa. Ego vyrůstá z id, ale vývojem se tato souvislost stále méně vidí. Ego ovlivňuje vnější svět i ostatní psychické struktury, je zprostředkovatel mezi id a skutečností. Jeho obsahem jsou hlavně vjemové odrazy zevního i vnitřního světa. Ego je většinou vědomé, reprezentuje rozum, logické myšlení a zdraví. Harmonizuje instinkty s realitou. Přání id porovnává s realitou, dává jim přijatelnou formu a uspokojuje je ve vhodnou chvíli a vhodným způsobem. Zvažuje činy i následky. Silné ego je výrazem zdravě vyvinuté osobnosti vzniká v průběhu vývoje dítěte vlivem jeho interakcí s vnějším světem.

**Nadja (lat. Super-ego)** - pochází z id, ovládá ego a z nich se pak vytváří v průběhu socializace z konfliktů dítěte a autority. Superego je z větší části nevědomé. Obsahuje prvotně jen obrazy pudových objektů (např. matky), později převzaté zvyky od rodičů; zvnitřněná omezení, zákazy a příkazy ukládané dítěti rodiči případně dalšími pro dítě významnými autoritami.

(Cvekl, 1965)

Superego nahrazuje rodiče při kontrole pudových impulsů. Poskytuje ventil vlastním agresivním impulsům jedince. Jde o moralizující sílu člověka, která se řídí principem dokonalosti. Jednou jeho částí je svědomí, druhou ideální ego, které usiluje o dokonalost a jehož základem byly činnosti a projevy dítěte, které rodiče pochválili. Superego může být v rozporu se současnými hodnotami jedince. Silně rozvinutým superegem se vyznačují perfekcionisté, slabě rozvinutým pak zločinci. Vzájemné vztahy mezi id, ego, a superego jsou přímé i zprostředkované. Harmonie mezi nimi je předpokladem duševní rovnováhy. (Cvekl, 1965)

#### 2.4.2.4 Konflikty a obranné mechanismy

Psychický **konflikt** vzniká tím, že instinktivní potřeba směřující k uspokojování ve vnějším světě se střetne s odporem různých psychických sil (ego, superega) nebo reality samotné. Jestliže konflikty tří složek získají na přílišné síle, vyúsťuje tento stav do úzkosti. Konflikt se řeší potlačením, sublimací, negací, fixací<sup>4</sup> apod. Potlačená síla instinktu, která chce uspokojit, však nezmizí. Existují určité formy, jimiž se subjekt snaží vyrovnat s požadavky svých instinktů a jejich vývoje. Nazývají se **obránné mechanismy**. Každá psychická struktura (ego, superego) vyvíjí vlastní regulační mechanismy. Mají-li defenzivní charakter a jsou-li obranou proti určitému hnutí, mluvíme o obranných mechanismech. Člověk jimi získává čas, aby shromáždil dostačující množství energie a mohl racionálně čelit věcem takovým, (Cvekl, 1965)

---

<sup>4</sup> **Potlačení (represe)** - znepokojující myšlenky nebo vzpomínky jsou odstraněny z vědomí  
**Sublimace** - převedení nepřijatelných pudových motivů do společensky přijatelné formy (např. agresivita-boxer)  
**Negace** - popření, odmítnutí nepřijatelných skutečností  
**Fixace** - lpění na určitém způsobu reagování, přestože se opakovaně prokáže jeho neúčinnost

jaké skutečně jsou. Není však žádoucí, když jich jedinec užívá příliš často a příliš dlouho, když nahrazují reálné řešení jeho problémů. (Cvekl, 1965)

#### **2.4.2.5 Vývojová stádia osobnosti podle Freuda**

Freud rozlišil u dítěte pět vývojových fází. Vycházel z afektivního prožívání a pudového života dítěte, z nichž odvodil dynamické stránky osobnosti. (Čížková, 2005) Energie libida se vybíjí dosažením slasti. Té se dosáhne zejména stimulací tzv. erogenních zón těla, které poskytují dítěti v jeho vývoji libost při uspokojení sexuálního pudu. V průběhu života se tyto zóny vztahují k různým částem těla a podle tohoto poznatku pak Freud rozčlenil vývojová stádia na pět období: (Cvekl, 1965)

1. **Orální stadium** - 1. rok života
2. **Anální stadium** - 2. a 3. rok života
3. **Falické stadium** - od 3 let věku dítěte
4. **Stadium latence** - od 5. nebo 6. roku dítěte do dospívání
5. **Genitální stadium** - od počátku dospívání (asi od 12 let) (Čížková, 2005)

##### **Orální stadium**

Jde o první fázi ve vývoji dítěte, která se projevuje zejména sáním a kousáním; hlavním zdrojem libosti a pudového uspokojování dítěte je oblast úst. Orální erotismus má podmiňovat vývoj charakteru. Úspěšné období kojení stimuluje dítě k optimismu, zatímco neuspokojené dítě je vedeno k pesimismu. Kousání se může později projevit ve formě sklonu k nenávisti a ničení. (Cvekl, 1965) Dítě by mělo v tomto období prožívat bezpečí z úzkého vztahu k matce a příjemné pocity při uspokojování svých biologických potřeb. Toto období lze rozdělit na dvě fáze a to na **fázi orální závislosti**, kdy získá dítě libost především sáním spojeným s nasycením, případně (Čížková, 2005)

vkládáním věcí do úst a na **fázi orálně agresivní**, která je spojena s růstem zubů a kousáním.

### **Anální stadium**

Zdroj uspokojování se přesouvá ze sféry orální (ústní) do erogenní zóny těla anální (řitní). Dítě získává pudové uspokojení ze stimulace anální krajiny především při zadržování a vypuzování exkrementů. V této době dochází také k vedení dítěte k tělesné čistotě. (Čížková, 2005)

Lokalizace libida v oblasti anální tvoří pudový základ některých charakterových rysů, např. pořádkumilovnosti, přesnosti, šetrnosti, lakoty, tvrdohlavosti apod. (Cvekl, 1965) V této etapě života se vytvářejí předpoklady pro přiměřené společenské a sexuální prožívání sebe sama. (Čížková, 2005)

### **Falické stadium**

Toto stadium se označuje také jako časné genitální, třetí, zralé stadium vývoje sexuální organizace. (Cvekl, 1965) Místo uspokojení se přesouvá na krajinu genitální. Podle Freuda chlapci hodnotí penis jako cenný majetek, v nedostatku spatřují svůj defekt, dívky jim jej často závidí. Strach ze ztráty penisu má velkou emoční závažnost, tzv. kastroční komplex. Láska chlapce k matce má sexuální rysy a zahrnuje přání tělesného kontaktu, zvědavost na nahé tělo, nevědomé incestní přání, otec je chápán jako rival (oidipovský komplex). Podobně popisuje i vývoj děvčat, kdy předpokládá rivalitu vůči matce a sexuální přání zaměřená na otce (Elektrín komplex). Rozřešení oidipovského (Elektrína) komplexu souvisí s přijetím mužské a ženské role a identifikací s osobností rodiče stejného pohlaví do své vlastní osobnosti. (Čížková, 2005)

### **Stadium latence**

Podle Freuda jde o období relativně stabilní, kdy emoční a sexuální tužby ustupují do pozadí. Mladší školák se zaměřuje především na osvojování poznatků, kulturních hodnot a diferencovaných sociálních rolí. (Čížková, 2005)

### **Genitální stadium**

Tímto obdobím považuje Freud vývoj člověka v podstatě za dokončený. Nastupuje heterosexuální chování. Dospívající navazuje vztahy mimo rodinu a jeho sexuální přání se mění z incestních na společensky tolerované heterosexuální vztahy. Volba partnera však podle Freuda nezávisí na předchozích stadiích. Dospívající je ve svých erotických vztazích schopen lásku přijímat, ale i poskytovat. (Čížková, 2005)

#### **2.4.2.6 Oidipovský komplex**

Tento termín byl zmíněn v předešlé kapitole v části o třetím stadiu vývoje člověka - stadiu falickém. Freud objevil a pojmenoval tento jev v říjnu 1897, několik dnů před prvním výročím smrti svého otce. (Mannoni, 1997)

Freudův oidipovský konflikt souvisí s jeho dětskou zkušeností s poměrně starým a přísným otcem a mnohem mladší, něžnou matkou. (Drapela, 1995)

Pronikáním do vlastní psychické situace (sebeanalýzou) připustil zamilovanost do vlastní matky a žárlivost na svého otce. Tyto pocity objevil u sebe a považoval je za všeobecnou událost raného dětství. (Markus, 2002)

Nejdůležitější konfliktní situací, kterou musí dítě řešit, je jeho vztah k rodičům. Oidipovský komplex je složitý duševní pochod, intenzívně prožívaný, v čase školního dětství vytěsněný do nevědomí. Je to směs vášně, obdivu, pohrdání, silné lásky i nenávisti. Termín pochází z řecké mytologie. (Černoušek, 1998)

V antické báji Oidipus, syn thébského krále Laia a jeho manželky Iokasty, zabije svého otce a ožení se s vlastní matkou. Psychoanalýza pokládá základní prvky oidipovské situace za charakteristické pro všechny lidi. Každé dítě prochází touto situací a snaží se řešit konflikt mezi erotickými city vůči rodiči opačného pohlaví a rivalitu vůči rodiči stejného pohlaví. (Cvekl, 1965) Přání výhradně vlastnit matku a odstranit otce (nebo jeho zástupce - může jít i o staršího sourozence, pak se rozvíjí celoživotní sourozenecká rivalita) končí nepříjemnými pocity - strachem, očekáváním trestu, studem a vinou. (Černoušek, 1998) Normálně je oidipovský komplex ve stadiu latence opouštěn, ožívuje v pubertě a následně je nahrazen zájmy a vztahy jedince mimo původní rodinu, kdy si vytváří nové heterosexuální vztahy. Oidipovský komplex je podle Freuda jádrem obsahu neuróz.

Z reakcí na pudové nároky oidipovského komplexu pramení nejcennější a sociálně nejvýznamnější výkony lidského ducha. Při jeho překonávání vzniká i morální stupeň superego, který ovládá stupeň id (já). Působením superega se v podstatě začíná naplno rozvíjet socializace malého človíčka.

Freud podobného obrazu použil i při vyjádření ženské obdoby oidipovského komplexu, kdy takto označil vztah mezi otcem a dcerou. Nazval ho **Elektrín komplex**. V tragédiích Sofokla, Aischyla a Euripida navede Elektra, dcera krále Agamemnóna, svého bratra Oresta, aby se pomstil její matce Klytáimnestře a jejímu dřívějšímu milenci a později manželovi Aigisthovi, kteří společně zavraždili Agamemnóna v lázni. (Cvekl, 1965)

### 2.4.3 Pohovka

Freudův soukromý život je plný radostných událostí. V říjnu 1887 se manželům narodila dcera Matylda, v prosinci 1889 (Weissweilerová, 2008)

se narodil prvorozený syn Jean-Martin a v únoru 1891 přišel na svět další chlapec Oliver . Freud byl vývojem svých dětí velice potěšen, i když pro samou práci na ně neměl téměř čas.Martin stále toužil po něžnosti matky a často plakal, Oliver se hlasitým křikem neustále dožadoval jídla. Freud Martě vytknul, že Olivera rozmazluje, zatímco na Martina je až příliš přísná.A prvorozená Matylda? Tvrdohlavá, vzpurná, rozverná, nereagující na žádnou domluvu. Výchovu Freudovi přenechali vychovatelkám, což bylo v té době v jejich kruzích zvykem.

V neděli se vždy všichni scházeli u rodičů Sigmunda (včetně Sigmundových sourozenců), kde vládla veselá a hlučná atmosféra. Občas se řešil nějaký spor, jelikož Sigmund své sestry Dolfi a Rózu příliš nesnášel a často se tvářil nepříjemně.Otec Freud neměl velké slovo, většinou mlčel nebo si hrál s vnoučaty. Rodině vládla Sigmundova matka, stále pohledná žena, která nadále zbožňovala svého “zlatého Sigiho”. (Weissweilerová, 2008)

Protože se rodina rozrůstala a další přírůstek se hlásil do rodiny, Freudovi se v září 1891 přestěhovali do většího bytu. Nacházel se na předměstí Alsergrund, v 9.okrese, v Berggasse č.19 a tato jejich adresa vešla do dějin. Freud převzal byt v prvním poschodí od dr. Viktora Adlera, který zde měl také svou ordinaci. Byt s mnoha pokoji nebyl příliš drahý a měl výhodnou polohu v centru.Na dosah se nacházela univerzita, burza, parky.Marta bytem nebyla nadšena, chtěla bydlet blíž přírodě v zeleni, kde by si děti mohly volně hrát. Přesto se snažila být zútulnit, aby vládla všude domácí pohoda.

A rodina se dále rozrůstala. V dubnu 1892 se narodil syn Erns (pojmenován po Freudově zemřelém příteli Fleischlovi), v dubnu 1893 se narodila dcera Sophie. Dítě bylo nechtěné a Martu porod naprosto vysílil. Doufala, že toto dítě bude poslední. Brzy se však (Weissweilerová, 2008)

z malé Sophie stal miláček rodiny, vítané sluníčko, které rozjasnilo celý život. Ve čtyřiatřiceti Marta opět otěhotní. Je naprosto zoufalá, ale příznaky jsou jednoznačné. Trpí nevolnostmi a ucpáváním žil. V říjnu 1895 přišla na svět nejmladší dcera Anna a bohužel je to zase "jen" děvče (jméno dostala po dceři Fredova učitele náboženství Hammerschlaga). Freud trval na tom, aby jména dětí nebyla vybrána náhodně podle současné módy, ale jako připomínka na drahé osoby.

Po porodu Anny již Marta neotěhotněla. Freud v dopisech naznačoval, že manželství bylo v trvalé abstinenci, vztah k Martě byl sexuálně mrtvý. Následně začíná jeho úzký vztah ke švagrové Minně. Dodnes se přesně neví, zda šlo o vztah sexuální nebo pouze platonický. Minně je na počátku jejich vztahu třiatřicet let, nikdy se nevyučila žádnému povolání, občas pracovala jen jako guvernánka, ale v podstatě děti neměla ráda, ani své neteře a synovce. Obývala na Berggasse dvě místnosti a od roku 1898 začal Freud s Minnou opět cestovat. Souhlasila snad Marta dobrovolně? Probíhaly nějaké zoufalé scény? Freud má špatné svědomí, jelikož neví, jak má život ve třech pokračovat. (Weissweilerová, 2008)

Přestěhování na novou adresu přineslo obrovskou změnu v osobních poměrech Freuda a jeho rodiny. Ordinace lépe prosperovala, rodina patřila k vídeňské střední vrstvě a o něco později k majetnému měšťanstvu. Freud provozoval každodenní lékařskou praxi a rozvíjel revoluční vědeckou činnost. Pohyboval se v "lepších kruzích", mohl si dovolit tříměsíční letní dovolenou s rodinou, v bytě měl početné služebnictvo, pouze nechodil do divadel, jako většina lidí z jeho vrstvy, jelikož se zabýval převážně literaturou. Jednou týdně přednášel na univerzitě, provozoval praxi a po nocích vyhodnocoval výsledky analýz, psal knihy a přednášky, vyřizoval korespondenci. (Markus, 2002)



Po všechna ta léta neměl nikdy písaře, asistenta ani pomocníka. V Berggasse v průběhu asi padesáti let Freud léčil tisíce pacientů - lehčí, těžké případy i nevyléčitelné. Každý závěr, který vyvodil pro své vědecké dílo, vychází ze zkušeností získaných od pacientů.

V roce 1894 Freud poprvé označil nový postup léčby pojmem psychoanalýza. Hypnózu nahradil metodou volné asociace a tím otevřel cestu k pacientovu nevědomí. Pro přechodné studium od hypnózy k psychoanalýze se stala významnou pacientkou Elisabeth von R., později identifikována jako Alžběta Weissová. Při její léčbě Freud používal prvků obou metod.

Elisabeth von R. byla pohledná, vysoce inteligentní čtyřadvacetiletá dívka z dobře fungující rodiny. Během dvou let však rodinu postihlo mnoho tragédií, milovaný otec zemřel, matka těžce onemocněla, sestra se nešťastně provdala a mladší sestra zemřela během těhotenství na selhání srdce. Elisabeth onemocněla a symptomy se velice podobaly již popsanému případu Anny O. Po vyšetření Freud došel k závěru, že jde o jasný případ hysterie. Začal masážemi a elektroterapeutickou léčbou citlivého svalstva na nohou, aby mohl zůstat s nemocnou, která se k léčbě stavěla velice skepticky a nedůvěřivě, v kontaktu. Když si Freud touto metodou, kterou sám označil jako "zdánlivou léčbu", získal Alžbětinu důvěru, navrhl pacientce psychické léčení. Pacientka souhlasila. Freud se nejprve pokoušel přijít na souvislosti mezi původem nemoci a příznaky, jimiž pacientka trpěla. Bylo třeba odkrýt Alžbětino nitro. A tak se tento případ stal hodinou zrození psychoanalýzy. Nejprve si Freud nechal vyprávět, o čem pacientka věděla. Během vyprávění nebyla v hypnóze, pouze ležela se zavřenýma očima, pouze občas oči otevřela, změnila polohu, posadila se apod. Léčbu Freud prováděl částečně ve své ordinaci, občas v bytě pacientky, a to sehrálo v řešení (Markus, 2002)

případu klíčovou roli. Jednou během práce s nemocnou zaslechla pacientka z vedlejšího pokoje hlas svého švagra, manžela zemřelé sestry a ihned chtěla právě probíhající léčbu přerušit. Po náhlém vyrušení se jí dostavily prudké bolesti. Freudovo podezření zesílilo a následně při dalším sezení pacientku vedl směrem k tomuto podezření. Alžběta se procházela se svým švagrem na dlouhé vycházce v době, kdy umírala její sestra. Měla silný pocit viny, že netrávili všichni společně poslední hodiny se zemřelou, neulehčili jí poslední čas života, řádně se s ní nerozloučili. Následně nerada přiznala, že je do svého švagra zamilovaná a po smrti sestry si pohrávala s myšlenkou, že je tento muž opět volný a mohla by se tak stát jeho ženou. Následně trpěla výčitkami. Podařilo se jí potlačit své emoce, následně však propukly bolesti fyzické. Pravda byla poznána a vyslovena, o vyléčení se však nedalo hovořit. Vyslovené potlačované představy byly pro pacientku zdrcující. Odmítala si připustit Freudovo vysvětlení svých potíží. Nějakou dobu trvalo, než na ni zapůsobilo utěšování a vysvětlování, že její chování nebylo nemravné, že za své pocity nenese člověk odpovědnost. Během následujících sezení se podařilo pacientku odreagovat a zbavit nastřádaného rozrušení. Ke spojení se švagrem nedošlo, neboť vážně onemocněl a již se nezotavil. Alžběta se později provdala za cizince. K uzdravení pacientky došlo v důsledku léčebné metody volné asociace, která pronikla do světa jako psychoanalýza.

Freud následně detailně vylíčil, jak se pokoušel sblížit s pacientkou a na čem stavěl terapii. Současně to byl jakýsi návod pro kolegy, kteří se o tuto metodu zajímali. **Freud doporučil, aby psychicky nemocný ležel na pohovce, zatímco lékař, neviděn, zaujme místo za ním.** Vcelku není důležité, jakým tématem se začne (životopisem, průběhem nemoci, vzpomínkami na dětství...), ale je nutné, aby pacient vyprávěl, (Markus, 2002)

o čem chce a volba byla ponechána na něm. Aby řekl vše, co mu právě přijde na mysl bez zábran. Cíle analýzy je dosaženo, když pacient dovolí nahlédnout do svého nevědomí. Za každým jednáním existují také motivy, které si člověk neuvědomuje. Nevědomé procesy jsou podstatnou součástí naší psychiky.

Freud nebyl první, kdo se pokusil nevědomí popsat. Pouze on však systematicky zkoumal lidskou psychiku tak dlouho, dokud neodhalil obsah nevědomí za pomoci chybných úkonů, vytěsnění nebo přesunů. V praxi je to možné jen návratem do dnů dětství, jejichž zážitky jsme částečně zapomněli nebo potlačili. Toto zapomínání a vytěsňování není podle Freuda jen náhoda, ale je důsledkem systematického zastírání. Člověk potlačuje to nepříjemné, aby si idealizoval svůj vlastní obraz, a tím podléhá sebeklamu.

Prvním krokem při výzkumu nevědomí bylo Freudovo pronikání do vlastní psychické situace - proces, který Freud nazval **sebeanalýzou**. Sám sobě byl terapeutem. V sebeanalýze vyplouvaly potlačované dětské vzpomínky a šlo to tak daleko, že se mu vracely jazykové znalosti češtiny, o níž se domníval, že ji už dávno zapomněl. Revolučním objevem Freuda bylo terapeutické působení rozhovoru. V psychoanalýze se stává středem pacient a lékař ustupuje do pozadí. Freudovo učení ukázalo, že člověk považován za vrchol stvoření nemůže všechno řídit svou vůlí a energií. Na člověka působí mnoho faktorů, které z části vznikají právě v nevědomí. To byl nový náhled na svět, který odporoval náboženským pocitům mnoha lidí a zpochybňoval dosavadní tvrzení o stvoření světa. Byl to však Freud, který nejmýstižněji popsal duši, neboť se osvobodil od náboženských vlivů. Poznal, že duše se neskládá jen ze života vědomého, ale i z nevědomých pudů. (Markus, 2002) Freud věřil, že náboženství má svůj původ v obavách v raných fázích vývoje lidstva a v jeho potřebě pomoci. Náboženské chování pokládal za blízké neurotickému.

#### 2.4.4 Slavné kasuistiky k psychoanalýze

Freud se zabýval psychoanalýzou velice důsledně. Vedl svou ordinaci a na základě skutečných případů publikoval *Psychoanalytické chorobopisy*. Jde o soubor pěti, pečlivě dokumentovaných, psychoanalytických případů. Freud měl geniální, fotografickou paměť, a tak mu nečinila potíže detailní práce s dokumentačním materiálem. Zvolil případy reprezentativní, dostatečně ilustrující terapeutickou metodu, způsob práce s volnou asociací i umění výkladu, interpretace.

Psychoanalytické chorobopisy obsahují slavný případ hysterie Anny O. (podrobně popsány v kapitole 2.3.5), analýzu fobie pětiletého Jeníčka, následuje popis nutkavé neurózy tzv. krysího muže, další kasuistika se zabývá tzv. vlčím mužem, kterého v úzkostných snech pronásledoval obraz sedících vlků na větvi stromu.. Posledním případem v popsanych chorobopisech je paranoidní psychóza vrchního soudního rady Schrebera. Vedle těchto kasuistik Freud uveřejnil i řadu dílčích postřehů z jiných analýz, jimiž ilustroval své teoretické práce.

Případ Anny O. byl již popsán. Freud prokázal, že hysterie je nemocí vytěsněných vzpomínek, jimiž člověk nevědomě trpí a stále se k nim vrací v chaotickém vymezení svých činů.

V další kasuistice se Freud zabýval pětiletým Jeníčkem, synem právníka, který navštěvoval Freudovy přednášky na vídeňské univerzitě. U chlapce se projevovaly zvláštní příznaky fobického, úzkostně ustrašeného jednání. Báł se spatřit koně, báł se, že kůň upadne, zlomí si nohu a možná se stane i něco horšího. Za tyto fantazie chlapec pociťoval intenzivní strach a pocity provinění. Je nutné podotknout, že vše se odehrávalo ve Vídni začátkem 20. století, kdy po ulicích jezdila koňská spřežení obstarávající dopravu. (Černoušek, 1998)

Jakmile tedy chlapec vyšel ven z domu, spatřil koně a to mu nahánělo takovou hrůzu, že odmítal vyjít na ulici. Otec se rozhodl navštívit Freuda, kterého o všem informoval, a tak se zrodila první kasuistika v oboru dětské psychiatrie. V té době se nepředpokládalo, že by děti mohly být neurotické nebo poznamenané nějakým psychopatologickým traumatem.

Jeníček pocházel z dobré rodiny, o dítě se rodiče vzorně starali. Problém nastal, když v pátém roce Jeníčkovy života došlo ke změně a do rodiny přibyl sourozenec. Péče a pozornost se přesunula na miminko. Jeníček v něm viděl soupeře, situaci nemohl ve svém věku racionálně zpracovat, a tak se velmi snadno energie libida proměnila v energii úzkosti. Malý Jeníček svoji úzkost zaměřil na vztah k otci, o kterého má strach, ale zároveň má strach z něj. Co kdyby se mu stalo něco podobného jako koni, kterého viděl, jak upadl a zlomil si nohu? Nevědomá identifikace otce s koněm se potvrdila přímo, když Jeníček tato dvě slova několikrát zaměnil. Kůň se stal symbolem úzkosti.

První dětská analýza proběhla úspěšně. Jeníček v přítomnosti druhého, rozumějícího člověka své obrazy a úzkosti vyprávěl. Freud konstatoval kastrální úzkost, spojenou s fobiemi. Jeníček se stal na čas malým Oidipem, ale toto nelehké období překonal. Fantazie o zraněném koni nahradily představy, že už je velký, že se ožení s maminkou a bude mít spoustu dětí. Případ ilustroval, že původně pudové vzrušení se změnilo v úzkost.

V roce 1907 přišel za Freudem mladý muž, který trpěl představami a obavami o dvě velice blízké osoby - otce, který byl již dávno po smrti a dámu, kterou miloval. Mladý muž přistoupil na metodu volné asociace. Vyslovil vše, co mu právě běželo hlavou, popsal témata svých obav. Kdysi si přál, aby mohl osoby, které se mu líbily, vidět nahé. Při těchto tužbách měl hrozný pocit, že se něco tragického přihodí, když si to myslí, a proto musí (Černoušek, 1998)

udělat i určité věci, aby tomu zabránil. Na přání vidět otce nahého okamžitě navazovala obava, že jeho otec zemře. Následně muž také popsal, jak na vojenském cvičení, kterého se zúčastnil, popisoval kapitán, jakým způsobem trestali prohřešky vojáků. Trestaného vecpou do hrnce nahým zadkem a pustí do něj krysy, které pak dotyčného hlodají. Pacienta pronásledovala představa, že se toto přihodí i osobě, kterou má rád. Problémy u mladíka však nastaly dávno před vojenským cvičením. Měl např. výčitky, že nebyl přítomen u otce, když umíral. Pacient nebyl schopen rozpoznat realitu i symboly, které realitu zastupují. Zaměstnávaly ho myšlenky o nenaplněné touze být milován a být předmětem obdivu. Došel k závěru, že myšlenkám a představám dodává sílu odhalovat, zraňovat, zabíjet. Každý nutkavý neurotik je přesvědčen o všemohoucnosti svých představ, ve všech nahodilostech vidí dopad svého jednání. Mezi realitou vztahů a fantazií nedělá velké rozdíly. Freud nazval tento rys magickou omnipotencí myšlenek - čiré představy mají identickou působnost jako provedené akty jednání. Pro pacienta je důležité, aby vyslovoval nahlas své myšlenky, protože potřebuje slyšet to, co ho trápí. Verbalizace v přítomnosti rozumějícího může mít očistný efekt. Dotyčný mladý muž se nakonec propracoval k rozuzlení. Niterný problém byl totiž prostoupen nadále působící vůlí otce. Otec byl vojákem, děti citelně tělesně trestal. Muž se stále obával, že se jeho mrtvý otec vrátí, aby ho potrestal za všechny jeho zlé činy. Díky asociativnímu vzpomínání, které probíhalo na nevědomých úrovních, pacient rozvinul vyprávění a popsal pomatené činy. Po objasnění všech divných souvislostí a po projasnění nutkavých činů pacient prohlédl. Po úspěšném vyslovení všech důležitých asociací a spojitostí, které musel pacient slyšet nahlas v přítomnosti terapeuta, se všechno uvedlo do nových souvislostí a tím došlo k nápravě. (Černoušek, 1998)

#### 2.4.5 Přátelství s W.Fließem

Wilhelm Fließ byl odborný lékař pro onemocnění krční, nosní a ušní a od roku 1887 ho považoval Freud za svého nejdůležitějšího důvěrníka v otázkách osobních i pracovních. Základem tohoto přátelství byly společné lékařské zájmy. Podobné chápání světové politiky, sociální i kulturní názory. Přátelství udržovali na dálku, neboť Fließ žil v Berlíně. Oba vedli obsáhlou korespondenci a Freud s ním diskutoval o vzniku psychoanalýzy.

Freud svému příteli plně důvěřoval, proto se mu svěřoval i se svými zdravotními problémy. Fließ mnohokrát nabádal Freuda, aby přestal kouřit, ale Freud po několika kratších přestávkách s neěstí opět začal, i když se zhoršovalo jeho zdraví v důsledku kouření. Občas míval silné bolesti hlavy, které mu znemožňovaly pracovat, míval ustavičnou rýmu a nosní katary, které vedly pravděpodobně k chronickému zánětu dutin, trpěl obtížemi žaludečního a střevního traktu, ale především ho trápily pravidelně se objevující srdeční potíže. Freuda pronásledovaly i depresivní nálady a nesnesitelné předtuchy smrti. Rozptýlit deprese i obavy ze smrti mu pomáhal právě přítel Fließ. Sotva se však cítil Freud lépe, opět sáhl po doutníku. Do konce života byl silným kuřákem, během dne vykouřil běžně 20 doutníků. Někteří jeho kolegové zastávali názor, že kdyby se vzdal Freud zcela kouření, nedosáhl by takové koncentrace při řešení problémů, byla by oslabena jeho pozornost a nedosáhl by optimální výkonnosti. (Markus, 2002)

Freud našel ve Fließovi mužského partnera, Marta však byla nedůvěřivá. Viděla ho jen krátce a příliš si ho neoblíbila. Intimní korespondence obou mužů jí byla podezřelá. Snila o intimitě mezi ní a manželem, ale ten všechny jejich soukromé záležitosti konzultoval s Fließem. (Weissweilerová, E. 2008)

Zatímco Freud vypracoval základní teze psychoanalýzy, Fließ se v Berlíně zabýval svými lékařskými výzkumy a teoriemi. Objevil vztah mezi podrážděním nosní sliznice menstruací. Konstatoval existenci tzv. mužské periody, čímž však šokoval kolegy. Připisuje se mu také objev vrozené bisexuality (v každém těle jsou přítomny oboupohlavní dispozice).

Z obsáhlé korespondence se dochovalo 284 Freudových dopisů, které patří k nejdůležitějším pramenům psychoanalytického bádání, jelikož spadají do období vzniku nové vědy. (Markus, 2002) Ukazují se v nich zárodky metody volných asociací - upřímné a necenzurované spontánní toky myšlenek, volně plynoucí proudy vzpomínek, názorů, přání. (Černoušek, 1998)

V roce 1904 Freud ztratil svou neuváživostí přátelství Fließe, které pro něj tolik znamenalo. Freud se nešťastně zmínil o Fließových objevech před svým kolegou Otto Weiningerem a ten použil jeho dosud nezveřejněné teorie ve své disertaci. Fließ obvinil Freuda z neopatrnosti při zacházení s důvěrnými výsledky bádání, vyslovil mu nedůvěru a přátelství ve zlém ukončil. Bez Fließe by Freud pravděpodobně nikdy neuskutečnil svůj odvážný experiment, jakým bylo proniknutí do vlastního nevědomí. Přítel mu nahrazoval partnera ve volné asociaci. Konec přátelství nesl Freud těžce. (Markus, 2002)

#### **2.4.6 Osud psychoanalýzy**

Psychoanalýza se nesečkala zpočátku s velkým zájmem u lékařů ani u veřejnosti. Až v roce 1908 se konalo první shromáždění stoupenců psychoanalýzy z různých zemí v Salcburku. V roce 1909 byl pozván Freud do Ameriky, kde přednášel na Clark University ve Worcesteru ve státě Massachusetts. Zájem o psychoanalýzu v Evropě pak rychle (Cvekl, 1965)



stoupal. Nepřátelství ze strany lékařů motivovaly psychické momenty v psychoanalýze, filozofové měli problém přijmout pojem nevědomé psychické činnosti a širokou veřejnost pohoršovalo tvrzení Freuda, že největší význam pro člověka má sexuální život. Přes všechny překážky sílilo hnutí ve prospěch psychoanalýzy. V roce 1921 založil dr. M. Eitingon v Berlíně první veřejnou psychoanalytickou polikliniku a školu, po níž brzy následovalo podobné založení polikliniky a školy ve Vídni. (Cvekl, 1965)

Psychoanalýza se stala dominantou při rozboru lidské osobnosti a lidských vztahů. Freud věřil, že všechny psychologické jevy jsou pevně určeny principem příčiny a následku. Trval na označení věda pro psychoanalýzu navzdory faktu, že velmi málo hypotéz psychoanalýzy lze podrobit vědeckému přezkoumání, a tím je buď prokázat, a nebo vyvrátit. Pozorování, která se uskutečnila během psychoanalytické léčby, se stala základem pro většinu psychoanalytických teorií, avšak každé toto sezení je ojedinělé, neopakovatelné a narušené subjektivním zaujetím pozorovatele. Z toho důvodu filozofové a vědci všeobecně zamítli psychoanalýzu jako vědecky nesprávnou. Nicméně Freud způsobil revoluci ve způsobu myšlení. Začal využívat ve své léčebné metodě nevědomí a učinil ho akceschopným. Jeho omezující přístup k mysli byl zaměřen tak, aby vysvětlil velmi spletité chování člověka z hlediska jednoduchých biologických původů. Byl velmi vnímavý pozorovatel, jehož podrobné popisy mentálních stavů (např. melancholie, obsedantní neuróza aj.) jsou dosud poučné. Psychoanalýzou zvýšil toleranci k nezvyklému chování a rozptýlil některé formy falešného studu. Freudovy techniky spočívaly v naslouchání úzkostným lidem po dlouhou dobu než řadě příkazů. A tyto techniky vytvořily základ většiny moderních forem psychoterapie. Poté, co se uvedla psychoanalýza do chodu, hranice (Stoor, 1998)

mezi psychologickým zdravím a nemocí se setřely a stále více pacientů se obracelo na psychoanalytiku o radu při problémech v životě, ve vztazích. Pro mnohé lidi nebyla psychoanalýza technikou pro odstranění neurotických příznaků, ale stala se pro ně cestou, jak udělat život smysluplný, jak mu dát význam. (Stoor, 1998)

## 2.5 Výklad snů

Freud miloval zámecký hotel Bellevue na Cobenzlu, který byl oblíbeným výletním místem Vídeňanů pro svou ideální polohu a skýtal úžasný pohled na hlavní město. Freud zde trávil se svou rodinou po mnoho let celé léto. Také v červenci 1895 zde pobýval. Tehdy ještě nevěděl, že se toto místo stane historickým, neboť zde se mu podařil první dokonalý **výklad snů**.

Freud se již nějakou dobu domníval, že sny vyjadřují skrytá přání. To, co se člověk neodváží prožít ani vyslovit, prožívá ve skryté formě - **snů**. V noci z 23. na 24. července 1895 se zdál Freudovi sen o Irmině injekci. Irma se ve skutečnosti jmenovala Emma Ecksteinová, třicetiletá dcera bohatého majitele papírny a vynálezce. Chtěla studovat a vzdělávat se, ale vlivem doby nemohla. Onemocněla s příznaky obdobnými jako Anna O. Lékaři jí nedokázali pomoci, proto navštívila Freuda. Dlouze mu vyprávěla o svých snech, ale terapie mluvením nepomáhala. Cítila se totiž naprosto nepotřebná, chtěla studovat, pracovat, být silná a nezávislá. Freud nechtěl slyšet nic o jejím problému, o naprosté nepotřebnosti, a usoudil, že její problém je ryze sexuální, ryze hysterický. Po neúspěchu v léčbě povolá přítele Fließe a dovolí mu, aby si na ní vyzkoušel svou teorii o souvislosti nosu a pohlavních orgánů pomocí komplikované operace. V únoru 1895 operace proběhne, ale neúspěšně. Dívce se prudce zhorší zdravotní stav a je nutná (Weissweilerová, 2008)

konzultace s dalšími lékaři. Přijde se však na příčinu neúspěchu operace a tou je zapomenutý kus gázy v nose pacientky. Utrpení Emmy je velké. Freud si je vědom závažných odborných chyb, kterých se Fließ dopustil, ale nevyčítá mu je. Freud stále věří, že operace měla smysl, pouze se technicky nezdařila. Emmě se po čase vede lépe, ale ve snech Freuda se občas zjevuje jako Irma, kterou kolega infikuje nečistou injekční stříkačkou. (Weissweilerová, 2008)

Freud na Irmině stavu nenese vinu, sen ho zbavuje odpovědnosti. Sen představuje stav, který by si Freud přál, jeho obsahem je žádoucí představa, jeho motivem je přání. Podle Freuda by to byl typický případ přesunu. Z tohoto snu také vyvodil poznatek, že sny nejsou nesmyslné, ale umožňují poznat reálná přání. Pomocí snu se mu podařilo dostat k dalšímu výzkumu nevědomí. Svě sny používal jako zdroj informací pro sebeanalýzu. Domnívá se také, že sen se nezabývá jen bezvýznamnými částmi denního života. Co nás zaměstnávalo ve dne, panuje i ve snu. V podstatě jsme nuceni snít jen o tom, co dalo podnět našemu myšlení ve dne. Za každým detailem snu, který se nám jevil jako nepodstatný se skrývá významná událost vlastního duševního života. Freud rozlišoval mezi zřetelným obsahem snu, na který si po probuzení vzpomeneme a latentní snovou myšlenkou, na kterou po snění zapomeneme. Freud tedy rozebral zřetelný obsah snu (bez ohledu na jeho zdánlivě nahodilý smysl), na jednotlivé části a sledoval vlákna asociací vycházející z každého izolovaného prvku, která se různě proplétají a nakonec vedou ke skladbě konkrétních myšlenek a nám známých souvislostí duševních procesů. Tímto způsobem bylo Freudovi umožněno poznat nevědomá a potlačená přání, úzkosti a myšlenky. Jasnými slovy popsal průběh analýzy snu - **sen se vždy vztahuje k zážitkům uplynulého dne.**

Výklad snů začne tedy tím, že nejprve zkoumá zážitek dne, který podnítl sen. A jak vlastně sen vznikne? Jde o komplikovanou skladbu myšlenek, která vznikne během dne a udržuje během noci v chodu určité množství energie - zájem. Myšlenky ze dne se snovou prací přemění v sen. Přání, které vychází ze snových myšlenek, vytváří později jádro snu. V období, kdy ho sužovaly nepříjemné obavy ze smrti, odhalil tajemství snu. (Markus, 2002)

### **Podle názoru Freuda má sen dvě funkce:**

1. **Somatická funkce** - sen chrání spánek tím, že vyjadřuje nevědomé touhy, tak jako by již byly uspokojeny
2. **Psychická funkce** - umožňuje halucinační uspokojení přání, obvykle těch, která byla potlačena, protože byla v rozporu s morálkou jedince; do vědomí jsou proto připuštěna v zamaskované, tj. symbolické podobě.

Podle Freuda výklad snu spočívá v převedení jeho latentního obsahu na obsah zjevný, tj. v dešifraci jeho symboliky. Sen skrytě vyjadřuje potlačená přání, tedy nevědomé tendence, které mohou být výkladem snů identifikovány. (Nakonečný, 1998)

Zřejmý (zjevný, manifestní) obsah je v tom, co sen říká, a to je většinou změť zjevných nesmyslů, zatímco skrytý (latentní) obsah je v tom, co se nevědomí skutečně pokouší sdělit vědomí. Zřejmý obsah má dvě základní metody, jak odhalit skrytý obsah. První z nich je **zhuštění**, kdy jde o spojení dvou nebo více snových představ do jediného symbolu, druhou metodou je **přemístění**, kdy je jedna snová představa překládána do druhé (podobně jako v jazyce metafora). (Fontana, 1995) Freud je občas nechtěně konfrontován v tichu noci se sny svých dětí. To ho přivádí ke spontánnímu nápadu, že by dětské sny mohly být splněním přání. U snídane se vyptává svých synů a ti horlivě popisují to, co se jim v noci zdálo. Freud zůstává u názoru, že dětské (Weissweilerová, 2008)

sny jsou reakcí na nějaký zážitek uplynulého dne, po němž zůstalo nesplněné přání. Jde o nevědeckou úvahu, neboť se opírá o údaje některých svých dětí a neví, zda mu popisují pravdu. (Weissweilerová, 2008)

V roce 1899 uveřejnil Freud revoluční knihu *Výklad snů*, aniž by tušil, že se toto dílo stane symbolem nového století. Význam snu se snažily popsat různé kultury, ale pouze Freud objevil, že sen je duševní život pokračující během spánku a uměl ho terapeuticky využít. Po tomto objevu se stal Freud opět terčem akademických útoků. *Výklad snů* v podání Freuda vyvolal kritickou odezvu i posměch. (Markus, 2002)

Jde o dílo vzdělaného vídeňského neurologa, který vykládá sny jako klíč k nevědomí. Píše zde o svých dětech, které jsou údajně jediným přístupem k nesmrtelnosti. On sám o svých dětech ví málo, téměř nic. Zná jen pár jejich zálib, pár dětských nemocí, pár snů. Přišly krátce po sobě, jejich dětství rychle uběhlo a kajícně v knize přiznává, že jejich vývoj propásal. Také o Martě se v knize leccos dovíme, o matce, která si dělá velké starosti o budoucnost svých dětí, zvláště synů. Se stylem výchovy, který jí vnucovala doba, nebyla příliš spokojená. Nesouhlasila s velkým odstupem mezi rodiči a dětmi, při němž děti rozvíjely své nadání, ale opět je ztrácely, protože nadání nikdo nebral vážně. Obávala se o své děti, ale Freud ji utěšil poznámkou, že nebezpečí lze odvrátit výchovou. Ale jakou výchovou? Výchovu svých dětí přenechali vychovatelkám a nekvalifikovaným guvernankám. Marta si tento problém uvědomovala. Její obavy odsunul Freud stranou, ale jak se později ukázalo, byly oprávněné. (Weissweilerová, 2008)

V důsledku sebeanalýzy se Freud začal během práce na *Výkladu snů* opět cítit lépe fyzicky i psychicky. Neurózy ustoupily a chmurné myšlenky nahradil pocit naplnění a euforie z nového revolučního objevu. (Markus, 2002)

Věřil tomu, že kniha obsahuje jeho nejdůležitější poznatky. Po pěti letech Freud opět trávil dovolenou na zámečku v Cobenzlu a hlavou se mu honila myšlenka, že na tomto domě bude jednou viset mramorová deska s nápisem - zde se mi roku 1895 podařilo odhalit tajemství snu. O svých myšlenkách samozřejmě informoval v dopise přítele Fließe.<sup>5</sup> (Markus, 2002)

V dubnu 1896 přednášel Freud ve vídeňském Spolku pro psychiatrii a neurologii o svých poznatcích ke vzniku neuróz v důsledku sexuálního zneužívání. Nejprve vysvětlil zásady své léčby duše, jež zde poprvé nazval psychoanalýzou a následně se dal do podrobného výkladu o teorii zneužívání a doživotně zmrzačených duších postižených. Zdůraznil, že zneužívání se rozšiřuje a to i v nejvyšších společenských vrstvách. Námitku, proč tedy není nemocných a neurotických lidí více, zdůvodňuje tím, že všichni nejsou zranitelní stejnou měrou. Těchto deliktů se dopouštějí většinou lidé nemocní a tento jev vidí v celé společnosti, která situaci neřeší, často jsou případy zamlčovány, zneužitým dětem se nevěří a pachatel zůstává bez potrestání, a to i přes skutečnost, že ke zneužívání dochází mnohdy již od dvou let věku dítěte a téměř vždy to končí těžkými duševními deformacemi u obětí zneužití. Jeho provokující přednášce nikdo nevěří, nenalezne pochopení u kolegů, kteří závěry zjištění striktně odmítají. (Weissweilerová, 2008)

Freud si původně myslel, že hysterie je způsobena předčasnými sexuálními zkušenostmi v počátečních letech dětství a že to je výsledek zneužití ze strany jednoho z rodičů nebo jiného dospělého člověka. Ve skutečnosti existuje mnoho důvodů, proč v sobě pacient rozvinul hysterické příznaky. Jedním důvodem může být i nutnost uniknout z nesnesitelné situace. (Stoor, 1998)

---

<sup>5</sup> **6.května 1977** umístila Vídeňská společnost Sigmunda Freuda za přítomnosti Anny Freudové pamětní desku přesně tam, kde se kdysi nacházel zámek Bellevue, který zbourali. Na tabuli z mramoru je věta, kterou doslovně formuloval Freud („Zde se dr. Sigmundu Freudovi 24.července 1895 odhalilo tajemství snu“). Prání Freuda se tedy naplnilo. (Markus, 2002)

Freud umístil sexualitu v psychoanalytické teorii na první místo, ostatním faktorům se příliš nevěnoval. Došel však k poznání, že jeho počáteční teorie jsou chybné, protože zjistil, že nelze všechny případy hysterie vysvětlovat skutečným sexuálním zneužitím v raném dětství. Vypozoroval některé hysterické příznaky u bratra a sestry a to by podle jeho teorie znamenalo, že kdyby sexuální zneužívání bylo příčinou pro hysterii, musel by obvinít vlastního otce, který se podle jeho ujištění takovým způsobem nemohl chovat. (Stoor, 1998) Po určitou dobu si Freud skutečně myslel, že je jeho otec perverzní člověk, který zapříčinil hysterii jeho bratra a některých mladších sester. Výčitka vůči Freudovu otci je závažná a znamená, že svého syna i dcery pohlavně zneužíval. Freud si není jistý, má pocit, že přehání a trpí falešnými představami. Sestra Anna vidí otce jako spravedlivého, také jeho vnuci ho nade vše milují, neboť to s nimi umí, hraje si s nimi hry a rozvíjí jejich fantazii. Dochází k závěru, že zaměnil něhu otce za pohlavní zneužití. (Weissweilerová, 2008)

Zabralo mu to mnoho času a sebeanalýzy, než předložil uspokojivé vysvětlení. Poté, co se začaly vynořovat jeho vzpomínky z dětství, začal si postupně více uvědomovat své vlastní rané sexuální fantazie. To ho dovedlo k závěru, že neurotické příznaky byly daleko více spojeny s fantaziemi než se skutečnými událostmi. (Stoor, 1998)

V roce 1896 zemřel Freudův otec ve věku 81 let. Freud si vyčítal, že se k otci v posledních letech života choval kriticky až nepřátelsky. Až po jeho smrti si uvědomil, jak moc si otce vážil a přesně mu rozuměl, byl mu vděčný za hlubokou moudrost, dobrosrdečnost a bezprostřednost. Cítil se velice dojatý a pocítil dosud nejpodstatnější ztrátu v životě. Freudovi se po otcově smrti na čas v důsledku výčitek vrátil neklid a zdravotní problémy. (Markus, 2002)

V březnu 1897 náhle onemocní jeho nejstarší dcera Matylda. Freud od ní téměř neodchází, neboť jeho nejstarší dítě je mu obzvlášť milé. Freud se zamýšlí nad otázkou, jaký je vlastně otec. Uvědomuje si, jak málo času tráví se svými dětmi, že je chůvy znají lépe, než on sám.

Na jaře roku 1897 se koná ve Vídni zasedání lékařské fakulty, kde je Freud jmenován mimořádným profesorem. Pozdní, již neočekávaná pocta inspirovala Freuda natolik, že rozvíjí nové teorie - o nevědomém přání smrti rodičům, o tabu incestu a o psychologii židovského vtipu. Je to období jeho velké sebeanalýzy, kterou vyvolal citový chaos po otcově smrti.

V roce 1898 po návratu z cest se dává Freud do nové vědecké práce, nazvané Psychopatologie všedního života - O zapomínání, přeřeknutí, přehmátnutí, pověře a omylu. V tomto spisu hovoří i o svém vztahu k Martě, který však popisuje jako mučivý a k zlosti, zvláště na cestách. V té době také ochladl vztah Freuda k Fleißovi, který se distancoval, a jeho dopisy byly kratší a vzácnější. Fleiß neschvaloval Freudův vztah k Minně a stále častěji měl výhrady k psychoanalýze, která mu připadala inkvizitorská a prefabrikovaná. Freud se urazil. Neměl rád, když mu někdo odporuje. Jako nejstarší syn měl vždy první i poslední slovo a na tom nehodlal nic měnit. V několika dopisech se pouze zmíní o Minně, která je stále nemocná (o Martě sotva padne zmínka) a o dětech, které také opět často stůňou.

V březnu 1902 je Freudovo jmenování mimořádným profesorem konečně v pořádku, diplom vyhotoven a osobně podepsán císařem. Téhož roku podnikne s bratrem cestu do Říma a po návratu založí psychoanalytické středeční kroužky, na nichž debatovali lidé stejného smýšlení. (Weissweilerová, 2008)



## 2.6 Freudovy vášně

Kromě práce měl Freud i několik zálib, kterým se v rámci svých časových možností rád věnoval. Jednou týdně usedal na pár hodin ke stolu s taroky, aby se trochu uvolnil. Setkávání u taroků se odehrávalo v bytě očního lékaře Leopolda Königsteina, kterého i přes aféru s odcizením objevu kokainu jako anestetika, považoval za svého přítele. Denně se Freud také rád procházel širokou alejí Ringstraße, aby si udržel kondici. Jeho velkou vášní se staly starožitné předměty, jimiž zdobil byt i ordinaci. Se sběratelstvím souviselo cestování. Velice rád poznával vzdálené země. Podnikl mnoho zahraničních cest, navštívil Francii, Holandsko, Belgie, Německo, Anglii, Řecko a Švýcarsko. Především ale jezdil do Itálie, která mu učarovala. Na cestách doprovázela Freuda velice často švagrová Minna. Jejich úzký vztah začal v roce 1898 a dodnes se spekuluje, zda šlo o vztah sexuální či pouze platonický. Po porodu Anny v prosinci 1895 již Marta neotěhotněla a Freud v dopisech naznačuje, že vztah k Martě byl sexuálně mrtvý. Minna si s Freudem velice rozuměla a na rozdíl od Marty se o jeho teorie údajně zajímala. Otázkou však zůstává, zda Marta o vztahu manžela věděla, zda ho tolerovala či proti němu protestovala. Freuda život ve třech rovněž znepokojoval, jak se zmínil v dopisech příteli Freibovi. (Weissweilerová, 2008 )

Z cest posílal Freud rodině i přátelům dopisy i pohlednice a byl hrdý na to, že může cestovat. Zpočátku využívali levnější ubytování, ale později, když se mu začalo finančně dařit, si vybírali luxusní, vyhlášené hotely a využívali k přepravě železnici. Na zpáteční cestě ve svých zavazadlech míval vždy starožitné upomínkové předměty. V jednom dopise příteli Zweigovi se zmínil, že přečetl více o archeologii než o psychologii.

V pracovně na stole měl Freud např. krásnou hlavu (Markus, 2002)

Buddhy z bronzu. Na zdi visel portrét egyptské mumie, nad slavnou pohovkou rytina velkého chrámu v Jarmaku a vedle sádrová kopie mramorového reliéfu na hrobě Gradivy (pompejské dívky). Čtyřicet let sbíral antické objekty, jeho ordinaci plnily křehké předměty, pouze tři kousky z celé sbírky se rozbily. Na svou šikovnost byl náležitě hrdý a o třech rozbitých kouscích se zmínil v *Psychologii všedního života*. Několik vybraných kousků si Freud brával s sebou na cesty.

Freudova sbírka z cest se nacházela převážně v ordinaci a knihovně. V roce 1908 rozšířil prostory svého muzea. Vzal si větší byt v prvním poschodí po své sestře Róze. Přesunul si tam i svou ordinaci z přízemí, byt i ordinace byly přímo propojeny a k dispozici měl tak celé patro.

V srpnu 1909 byl Freud vedením Clark University ve Worcesteru u Bostonu pozván do Spojených států amerických k řadě přednášek o psychoanalýze. Zemi pokládal za nudnou, nekulturní, ale nabídku přijal. Doprovázeli ho přátelé S. Ferenci a C. G. Jung a většinu času dvoutýdenní plavby trávili vzájemným výkladem snů. Přivítání na vážené univerzitě proběhlo vřele. Freud považoval svou angličtinu za nedostačující, proto přednesl svých pět přednášek německy, přesto dokázal své posluchače zaujmout. Na závěr přednášek se mu dostalo velké pocty, když mu univerzita udělila čestný doktorát práv. Z Ameriky si mimo jiné odvezl cennou vzpomínku: u Tiffanyho v New Yorku získal čínskou loveckou číšku, která zaujala čestné místo na jeho malém kulatém stole v ordinaci, hned vedle pohovky. (Markus, 2002)

Přednášky na univerzitě měly posluchače uvést do nového oboru. Freud se poprvé rozhodl zúčastněné oslovit "Vážené dámy a pánové", neboť v Americe byla účast žen na přednáškách normální. (Weissweilerová, 2008)

Následně však dospěl k závěru, že celá země je prudérní, lidé jsou lhostejní bez náboženského obdivu. Ještě větší kritiku si vysloužily americké ženy a dívky, které zhodnotil jako zralejší než muže, hrdé, emancipované, vládnoucí. Freud byl člověk, který se extrémně řídil svými návyky a jakýkoliv odklon od vlastních rituálů ho velice rozčiloval.

V únoru téhož roku se provdala Freudova prvorozená dcera Matylda za pana Roberta Hollitschera. Jeho vztah k tchánovi zůstává špatný, nemají se rádi a v budoucnu se nepokusí nikdy usmířit. Matyldě tato skutečnost nevadí a zcela v tichosti si buduje vlastní existenci, navrhuje a šije elegantní šaty. V červenci roku 1910 odcestuje Freud se syny Oliverem a Ernstem na první společnou cestu do Haagu. V srpnu se v Holandsku sejde celá rodina, jen Matylda s rodinou nedorazí, protože má zdravotní obtíže.

Z poklidné rodinné pohody Freuda nečekaně vytrhne nový pacient, který ho již kontaktoval dříve, ale vždy své sezení zase odvolal. Jde o geniálního hudebníka a dirigenta Gustava Mahlera, který již dlouho trpí mučivými duševními stavy. Když Freuda na dovolené obtěžovali pacienti, reagoval obvykle podrážděně, ale Mahler na něj udělal hluboký dojem dávno před tím, než se poznali osobně. Mohli se v mnoha ohledech identifikovat. Narodili se na česko-moravském pomezí, oba nedocenění, židovského původu a oba spojení s Vídní láskou i nenávisť. Mahler je na vrcholu slávy, avšak jeho manželství s krásnou a mladičkou Almou prochází krizí. Jejich kontakt se omezil na jediný den, potkali se v hotelu a poté se vydali na čtyřhodinovou procházku, při níž probírali hudebníkovu dětství a jeho úzkou vazbu na matku. Mahler zemřel o několik měsíců později na následky srdeční slabosti, v nedožitých jedenapadesáti letech. Freudův projev soustrasti spočíval v tom, že správci jeho pozůstalosti zaslal účet za konzultaci. (Weissweilerová, 2008)

Léčba Mahlera, hudebníka světového formátu, zvýšila věhlas a prestiž Freuda. Také jeho finanční situace a postavení celé jeho rodiny se časem měnilo. Po traumatických zážitcích z chudého dětství to nepochybně ve svých financích dotáhl daleko. Jeho praxe zpočátku nevynášela, dostal se i do dluhů, které dlouho splácel. Ale na přelomu století se situace změnila. Denně prováděl až jedenáct analýz, přitom ale velice zohledňoval finanční situaci pacienta a potřebné léčil stejně jako dřív zdarma. Vedlejší příjmy mimo ordinaci neměl Freud vysoké, také peníze z vydaných knih byly spíše skromné.

Freudova hospodářská situace se výrazně zhoršila až v roce 1914, neboť po vypuknutí světové války se brzy ukázalo, jaké katastrofální následky má na životy lidí. (Markus, 2002)

## **2.7 Rozchod s přáteli**

Rysy Freudova obličej se s přibývajícím věkem stávaly výraznější, charakterizovaly velkého ducha a vnitřní dobrotu. V běžném životě byl konzervativní, novinky jako telefon, automobil, kolo a psací stroj ho dlouho nedokázaly nadchnout. Svě četné dopisy přátelům psal až do pozdního věku vlastní rukou, jasným a zřetelným gotickým kurentem. Jeho korespondence od mládí až do vysokého věku obsahovala přibližně 20 000 dopisů, z nichž se zachovala zhruba polovina.<sup>6</sup> Mezi partnery korespondence se nacházejí jména Thomas Mann, Arthur Schnitzler, Stefan Zweig, Albert Einstein, stoupenci psychoanalýzy - C.G.Jung, S.Ferenczi, K. Abraham, O.Pfister, E.Jones, M.Eitingon, ale především Wilhelm Fließ a Marta, když ještě byla Freudovou snoubenkou. (Markus, 2002)

---

<sup>6</sup> Dopisy Freuda prohlédl, zkatologizoval a uložil do počítače Gerhard Fichtner, historik, medicínou

Dopisy psal německy, anglicky, francouzsky a španělsky. Není pochyb, že tato korespondence patří k nejdůležitějším pramenům při zkoumání jeho života.

Freud, který během svého života pronikl do duše tisíců pacientů, byl vynikajícím znalcem lidí. A přece se ve svém neúprosném úsudku často mýlil, soudil ukvapeně a někdy i nespravedlivě. Freud měl mnoho přátel, ale přesto se cítil izolován. K tomu však značně přispěl sám. Nesnášel kritiku, na dobře míněné rady svých kolegů reagoval přecitlivěle, často pak přerušil kontakt, který již následně neobnovil. (Markus, 2002)

Freudův dogmatismus a netolerance nesouhlasu vedla k odchodu mnoha jeho kolegů z psychoanalytického hnutí, včetně Adlera, Stekela, Junga a dalších. Když jeho spolupracovníci zůstali v pozici věrných žáků, Freud je uznával. Když s ním však nesouhlasili, začal jim nadávat. Adlera popsal jako paranoika, Stekela jako nesnesitelnou potvoru, Junga jako surového a pokryteckého. Freud považoval nesouhlas jako projev osobního nepřátelství. I jeho nejvíce oddaní přívrženci ho mohli vnímat pouze jako Mistra a ne jako přítele. (Stoor, 1998)

Jedním z prvních, s nimiž se Freud rozhádal, byl jím tak dlouho uctívaný učitel Ernst Wilhelm von Brücke. Brücke nebyl ochoten akceptovat teorii o sexuálním původu neuróz, Freud s ním přerušil styky. Rovněž s jeho dalším velice uctívaným učitelem Theodorem Meynertem přerušil kontakt poté, co Meynert prohlásil Freudovu léčbu hypnózou za šarlatánství a následně odmítl i Freudovu teorii, podle níž se hysterie vyskytuje také u mužů (tuto myšlenku převzal a rozvinul Freud od Charcota).

V roce 1893 spolupracoval Freud s Josefem Breuerem, o rok později se jejich vztahy vyostřily natolik, že vedly naprostému rozchodu. (Markus, 2002)

Breuer odmítal větší význam sexuality v hysterii. Také jejich různorodé charaktery přispěly k nedorozuměním mezi oběma badateli. Breuer následně po rozloučení ztratil zájem o psychiatrii a následně se zcela věnoval svému oboru, internímu lékařství. Dlouhá léta byl vynikajícím Freudovým žákem Alfred Adler, syn asimilovaného židovského obchodníka. Adler měl své velké badatelské ambice a usiloval o vývoj vlastních myšlenkových pochodů. Freud to však nesnášel. Kdo nestál za ním, byl proti němu. Konflikt mezi oběma vypukl v březnu 1910 na druhém psychoanalytickém kongresu. V tomto roce Adler vytvořil vlastní hlubinnou psychologii. Adlerův myšlenkový svět byl poznamenán vlastním těžkým dětstvím, rovněž výraz "komplex méněcennosti" pochází od něj. Popíral sexualitu a význam oidipovského komplexu jako jediný původ neuróz. Psychické poruchy nepovažoval za výsledek nevědomého potlačování, ale interpretoval je jako špatné přizpůsobení společnosti. Adler vystupoval více do popředí u pacienta, chtěl se s ním více sblížit, cítit se jako jeho přítel. Nechtěl řešit chování člověka z vyprávění jeho minulosti, ale zajímal se i o cíl budoucího života.

Rovněž se svým dalším žákem C.G. Jungem se Freud po letech společného přátelství rozešel ve zlém. Jung patřil mezi blízké přátele a Freud v něm viděl budoucího nástupce. Jung však patřil k těm, kteří se pokoušeli si psychoanalýzu přisvojit. Tato skutečnost vedla k rivalitě mezi oběma muži. Brzy došlo k věcným diferencím při výkladu pojmu libido, nevědomí, pojetí snu a psychoanalytické techniky. Jung si vytvořil po naprostém rozchodu s Freudem vlastní učení, které nazval analytickou psychologií. (Markus, 2002)

V říjnu 1910 zemřela Martě matka Emmeline Bernaysová. Na pohřeb musela jít Marta sama, protože Freud pohřby nenáviděl, především pak ty židovské. Freud se na tchýni již nezlobil. (Weissweilerová, 2008 )

Nemohla nikoho kontrolovat ani šikanovat. Zemřela bez peněz odkázána na pomoc dětí a bratrů. Freud jí nemohl zapomenout ponížení, které mu způsobila. Pokárala ho, že se někdy chová jako malé trucovité děčko. Prokoukla jeho povahu od počátku, ale toto tvrzení se Freuda silně dotklo. Psychoanalyticky je podle něho věc zřetelná. Tchyně se nehodlá vzdát dcery; nechce se dělit o vlastnictví a vládnoucí pozici s nikým dalším. Muž se naopak nechce podříditi cizí vůli, a už vůbec ne vůli ženy. Kromě toho žárlí na lásku mezi matkou a dcerou. Rovněž stárnoucí matka je frustrovaná, protože již nemá milostný život ani intelektuální zájmy. Taková matka se identifikuje se svými dětmi, zvláště dcerami jejichž sexuální život si přivlastňuje. V podstatě se zamiluje do zete a aby tento fakt zamaskovala, uchyluje se k sadismu. Tato argumentace je založená na Freudově oblíbené hypotéze, že muž je eroticky tak neodolatelný, že se o něho intenzivně ucházejí manželka, dcera, sestra, švagrová a dokonce i tchyně. (Weissweilerová, 2008)

V roce 1910 vychází Freudovi psychoanalytický román *Vzpomínka z dětství Leonarda da Vinci*, ve kterém odhaluje záhadnou osobnost italského umělce. (Babin, 1994)

## 2.8 Sexualita

Čím více pacientů k Freudovi promlouvalo pomocí metody volné asociace, tím zřetelněji vystupovalo do popředí téma **sexuality**. Je-li pud ke slasti potlačen a zahnán do podvědomí místo toho, aby se přirozeně vybil, pak dojde k duševním poruchám. Freud zpočátku rozvíjel teorii, která měla vysvětlit každý druh zábrany, hysterie a neurózy tím, že chybnému psychickému vývoji předcházely sexuální zážitky z dětství. Pacientky mu popisovaly, jak bývaly jako dívky sváděny či znásilňovány, (Markus, 2002)

Muži popisovali obtěžování ze strany matky nebo vychovatelky. V roce 1897 svůj názor přehodnotil, když došel ve své praxi k závěru, že ke svádění dochází ve většině případů jen v dětské fantazii. Vyvodil tedy správné závěry, že totiž neurotické symptomy nesouvisí přímo se skutečným zážitkem, nýbrž s touhou vyvolanou fantazií a že pro neurózu znamená psychická realita více než realita materiální. **To, o čem se člověk domnívá, že prožil, může působit na psychiku podobně katastrofálně jako skutečný prožitek.**

Freudovy poznatky o sexualitě přispěly k usnadnění lidského života. Tvrdil, že již malé dítě je obdařeno sexuálními instinkty. Všeobecně se myslelo, že pohlavní pudový život počíná až pubertou. Ve skutečnosti novorozenec přichází na svět se sexualitou, jisté sexuální pocity doprovázejí jeho vývoj a jen málo dětí se vyhne sexuálním projevům a pocitům před pubertou. Freudův pojem sexuality je mnohem širší, než se obecně chápe. Nejde jen o pohlavní spojení, nýbrž také o jakési předstupně - pohledy, zaujetí, líbání, hry, vůně apod. O sexualitě Freud píše ve svých *Třech pojednáních o sexuální teorii* (vydáno v roce 1905; v roce 1920 přepracoval čtvrté vydání této knihy).

Pozorování pohlavního styku dospělých, přičemž dospělí jsou přesvědčeni, že dítě ničemu sexuálnímu ještě nerozumí, může mít podle Freuda zcela jiné následky. Malé dítě chápe sexuální akt jako projev sadistického chování nebo násilí. Takový raný dětský dojem může přispět k vytvoření dispozice pro pozdější sadistický přesun na sexuální cíl. (Markus, 2002)

Freud změnil konvenční pohled na sex a perversitu. Libost a plození nejsou totožné cíle. Pojmy "sexuální" a "genitální" se od sebe podstatně liší. Sexuálního vzrušení lze dosáhnout kteroukoli částí nebo oblastí těla. Sexualita s sebou nese instinkty, které nesouvisí s činností (Appignanesi, 1992)



rozmnožování. Rovněž se zabýval lidmi, kteří vyhledávali protějšek téhož pohlaví, nebo se zajímali o vlastní genitálie. Tito lidé byli označováni za perverzní, neboť se nespokojili s běžnou sexuální praxí. Vědělo se o nich, ale nebyli považováni za normální. (Appignanesi, 1992)

*Ve Třech pojednáních k teorii sexuality* fenomén homosexuality podrobně probral. Byl přesvědčen, že každý člověk je ve své podstatě bisexuální, proto nelze hovořit o skutečné perverzii. Mezi pacienty pozoroval různé typy:

- lidi, jejichž zaměření je pevné již od puberty
- lidi, kteří si nejsou jisti sami sebou; jsou kolísaví a trpí tímto stavem
- lidi, kteří jsou homosexuální příležitostně nebo periodicky

Mužský homosexuál hledá v partnerech sebe sama jako chlapce, který zůstává v podstatě věčně fixován na matku. Ženy mívají povahu mužatek. Freud homosexualitu nediskriminuje, zcela naopak, shledává ji dobře slučitelnou s vysoce intelektuálním a etickým vývojem. Otázku, zda je vrozená nebo získaná, odmítá. Netrápí se ani vztahem své dcery Anny k ženě. Neřeší, zda je její zamilovanost dočasná, nebo zůstane homosexuální po celý život. Vidí v ní pozoruhodnou ženu, o kterou nechce přijít. Má pocit, že ho příliš brzy opustily Matylda i Sofie. (Weissweilerová, 2008)

Freud ve svém učení kladl veliký důraz na sexualitu, čímž si vysloužil mnohdy vlnu kritiky. Byl obviňován, že nutí mladé dívky mluvit o sexu. Sám taková obvinění odmítal a trval na tom, že psychoanalýza nemá nic společného s pansexualizmem. Zatímco malíři zobrazovali ve svých dílech nahá těla, Freud musel čelit nepřátelství těch, kteří by z něj rádi udělali skandálního excentrika. (Babin, 1994)

Navzdory kritikům však nadále tvrdil, že pohlavní pud je tak silný, že se dostává do rozporu s konvencemi a zvyklostmi civilizace. (Markus, 2002)

Pokouší-li se lidstvo jeho význam popírat, činí v sebeobraně. (Markus, 2002)

## 2.9 Rány osudu

V roce 1913 vychází další Freudovo dílo *Totem a tabu*, v němž se pokusil objasnit genezi prvobytného náboženství a zároveň podat výklad o zrodu lidské společnosti. Rád se zabýval prastarou kulturou a věnoval se důkladnému studiu etnografických a prehistorických materiál. (Černoušek, 1998)

Počátkem listopadu 1914 zahynul starší nevlastní Freudův bratr Emanuel Freud ve věku 82 let při železničním neštěstí. Zpráva o jeho úmrtí probudila vzpomínky na společné dětství. V roce 1915 během pouhých tří měsíců napsal Freud dvanáct velkých vědeckých pojednání, mezi nimi např. *Pudy a osudy pudů, Vytěsnění, Nevědomé, Truchlení a melancholie, Vědomí a Úzkost* (část těchto prací se ztratila nikdy nebyla vytištěna). Během této doby měl Freud málo pacientů, a to vyvolávalo velké finanční problémy. Ale i přes nepříznivou dobu se nacházel v mimořádné tvůrčí fázi. Zdravotně trpěl onemocněním prostaty a postupem války také silným revmatismem. Občas se u něj vyskytovaly záchvaty nechuti k životu a sklíčenost. Kdyby byl přesvědčen, že zemře mladý, postupem času pociťoval jako břímě, že jeho osudem patrně bude dožití ve vysokém věku. Posledních 15 let jeho života však bylo naplněno velkým utrpením. Sophie, Freudova druhá dcera, 25. ledna 1920 naprosto nečekaně zemřela ve věku 26 let. Žila se svým mužem fotografem a se dvěma malými dětmi velice šťastně v Hamburku. Freuda tato událost hluboce zasáhla. O tři roky později přichází Freud o svého vnuka Heinze, syna dcery Sophie. Jeho zdravotní stav se prudce zhoršil. Freud tušil, ale nechtěl si přiznat, že otok v ústní dutině představoval rané stadium rakoviny. V únoru 1923 objevil v ústní dutině na pravém předním patře další nádor. Tento byl zhoubný (Markus, 2002)

a Freud onemocněl rakovinou čelisti. Ani sarkasmus, který si stále uchovával, nemohl zastřít jeho muka v průběhu posledních let. (Markus, 2002)

Nejmladší dcera Anna se v těžkých dnech od Freuda ani nehнула. Projevila se jako největší jeho opora a svůj život zasvětila službě otci. Anna se stala pečovatelkou, sekretářkou a zástupkyní na psychoanalytických kongresech, kde podporovala otce ve všech oblastech jeho vědecké práce. Anna se stala po maturitě učitelkou na obecné škole. Během první světové války se začala zajímat o psychiatrii. S dětskou psychoanalýzou zavedla léčbu neurotických dětí a mladistvých. Freuda skličovalo, že Anna, jako jediná z jeho dětí, neuzavřela manželství. Svůj těžký osud Freud zvládal velkolepě. Muž, který v mládí trpěl neurózami a strachem ze smrti, nyní prokazoval nadlidskou sílu a vůli k životu. V lednu 1924 se opět ujal své praxe. V těžkých dnech byl stále velmi produktivní. Fyzické oslabení neovlivnilo jeho duševní výkonnost. Dokončil dílo *Já a Ono; Útlum, příznak a úzkost* a také *Autoportrét*, jemuž dal podtitul *Studie k dějinám psychoanalýzy*.

V roce 1938 se vyhroutil politická situace natolik, že pro Freudovu rodinu nebyl život ve Vídni bezpečný. Proto 3. června 1938 přes své zdravotní problémy Freud opouští město, které miloval i nenáviděl, které bylo dlouho jeho domovem. Město, které už nikdy nespátří. Cestu přestál dobře a v Londýně ho přivítali s velkou slávou. Navzdory tělesné slabosti byl Sigmund Freud až do své smrti duševně čilý, zajímal se o zvláštnosti nové vlasti a jejích obyvatel, podporoval psychoanalytické projekty v novinách, přijímal četné hosty.

6. května 1939 slaví Freud své poslední, 83. narozeniny. Rakovinný nádor zasáhl tvář a vnitřní oční dutiny. 23. září 1939 v Londýně Sigmund Freud zemřel. Pohřeb se konal 26. září v krematoriu Golder's Green za přítomnosti mnoha přátel. Tři roky po Freudově smrti zemřela (Markus, 2002)

Mína Bernaysová, která strávila 30 let svého života ve společné domácnosti se sestrou a švagrem. Marta Freudová zemřela v roce 1951 v Londýně. (Markus, 2002)

### **3 Výzkumná část**

Výzkum byl zaměřen na znalosti studentů vztahující se k významné regionální osobnosti Sigmunda Freuda. Oslovila jsem tři gymnázia v regionu, srovnávala jsem znalosti studentů prvních a čtvrtých ročníků.

#### **3.1 Seznámení s problematikou**

Pro tento výzkum jsem zvolila metodu dotazníku (písemně), otázky jsem směřovala na základní znalosti studentů z života S. Freuda a z oblasti jeho vědeckého působení. Předběžně vytvořený dotazník s obsahem otázek jsem konzultovala s vyučujícími na třech vytypovaných gymnáziích, kde probíhal následně výzkum. Vyučujících jsem se ptala na tyto informace:

- v rámci kterého vyučovacího předmětu se zabývají Freudem
- čím konkrétně se zabývají, co probírají podrobněji a co pouze okrajově
- v jakém časovém rozsahu se touto osobností zabývají
- jaké prameny při studiu používají

Tyto informace byly pro mě klíčové při sestavování otázek. Bylo nutné otázky vybírat a formulovat tak, aby na ně byli studenti schopni odpovědět.

#### **3.2 Zjištěné poznatky**

Z konzultací s vyučujícími vplynuly tyto informace:

- osobností S. Freuda se studenti zabývají ve vyučovacích hodinách “Základy společenských věd”, konkrétně probírají oblast obecné psychologie a psychologii osobnosti
- v obecné psychologii se zabývají především psychoanalýzou a teorií snů, v psychologii osobnosti tématem seberegulační vlastnosti osobnosti, tři složky osobnosti

- celkově se učivem zabývají zhruba 1 vyučovací hodinu,okrajově pak v rámci konkrétního učiva,Gymnázium v Příboře dané téma probírá důkladněji a některá témata studenti probírají v muzeu.Gymnázium ve Frenštátě pod Radhoštěm pořádá pro studenty 4.ročníků exkurzi do muzea,Gymnázium v Českém Těšíně exkurzi žádnou neabsolvuje.
- studenti čerpají informace z příručky obecné psychologie,doporučena je kniha Výklad snů,exkurze muzea v Příboře

### **3.3 Předpoklady**

Do výzkumu jsem zapojila studenty prvních a čtvrtých ročníků tří gymnázií, abych zjistila, zda v průběhu studia na gymnáziu narostly, čili se obohatily, prohloubily a rozšířily znalosti studentů o osobnosti S. Freuda.

#### **Stanovení předpokladu:**

Předpokládám, že informovanost studentů čtvrtých ročníků o S.Freudovi po absolvování studia bude vyšší než u studentů prvních ročníků.

Předpokládám, že informovanost studentů vybraných gymnázií bude vyšší u těch škol, které mají kvalitní výuku (přednášky,semináře aj.) na téma život a dílo S.Freuda obohacenou např.o exkurzi v Příboře.

### 3.4 Stanovení metody výzkumu

Pro připravovaný pedagogický výzkum jsem zvolila **metodu dotazníku**, což je základní a nejčastěji používaná metoda výzkumu v pedagogice. Dotazníková metoda představuje takový postup, při kterém výzkumný pracovník předkládá zkoumaným osobám soubor otázek za účelem získání měřitelných údajů o jednotlivých stránkách výchovného procesu. Tuto metodu lze charakterizovat jako způsob shromažďování informací od respondentů (dotazovaných subjektů) a to na základě písemně předložených otázek nebo výroků. Dotazníková metoda slouží k hromadnému získávání údajů zkoumaných osob.

Správné použití metody dotazníku vyžaduje důkladnou teoretickou přípravu. Protože při této formě dotazování chybí přímý kontakt tazatele a dotazovaného, záleží velmi na promyšleném výběru a formulaci otázek i na jejich pořadí. Otázky v dotazníku musí být jasné, jednoznačně a konkrétně formulovány. Nesmí působit sugestivně ani vyžadovat vědomosti, které dotazovaní nemají. Dotazník nemá též zasahovat do intimních citů a života respondentů a respondent musí mít záruku, že zjištěných údajů nebude použito proti jejich osobě. Otázky musí být stylisticky promyšlené a gramaticky správné. Nemají být kladeny otázky, jejichž zodpovězení vyžaduje značnou pracnost (vyhledávání dokumentů, dlouhé provádění výpočtů, dlouhé písemné odpovědi apod.). Dotazník musí obsahovat jasné pokyny k vyplnění a být utvořen ke snadnému zpracování. (Grecmanová, 2002)

S aplikací dotazníku jako metody výzkumu je spjatá určitá kritika a pochybnosti: Především jde o to, že výsledky dotazování nelze přeceňovat, nýbrž je nutno na ně přihlížet obezřetně a pečlivě zvažovat závěry na nich stavěné. Nelze zaručit, že odpovědi respondent vyjadřují skutečné jejich

názory, často může docházet k různým zkreslením, zejména u respondentů mladšího věku. Záleží pak na tom, jak dalece sofistikované jsou jednotlivé dotazníky. (Průcha, 2000)

### 3.5 Schéma dotazníku

Dotazník obsahuje otázky, které musí být jasné, jednoznačné a konkrétně formulovány. Nesmí působit sugestivně ani vyžadovat vědomosti, které dotazovaní nemají. V dotazníku jsem použila **otázky uzavřené** i **otevřené**. Uzavřené otázky nabízejí dotazovanému volbu mezi třemi připravenými odpověďmi. Tyto odpovědi lze lehce kódovat a stylisticky zpracovávat. Otevřené (volné) otázky jsou ty, na které dotazovaný volně odpovídá a může tak vyjádřit svůj názor, případně ho i zdůvodnit. Problematiku zkoumají hlouběji. Já jsem použila v závěru dotazníku jednu volnou otázku, abych zjistila, co pro dotazované znamená osobnost S. Freuda.

**Pro tento výzkum jsem zvolila metodu dotazníku (písemně), kde byly položeny otázky uzavřené, dichotomické (vyžadující odpověď ano-ne) a** na závěr, jak již bylo zmíněno, jsem použila **jednu otázku volnou**, abych ponechala studentům prostor vyjádřit se dle vlastní úvahy k danému tématu.

Samotný výzkum probíhal vždy po domluvě s vyučujícím, který určil termín, kdy bylo možné v průběhu vyučovací hodiny dotazníky vyplnit. Studenti měli na vyplnění čas 20 minut, po tuto dobu jsem byla přítomna s vyučujícím ve výuce a dohlížela jsem na průběh vyplňování. Dotazníky jsem studentům poskytla já v počtu studentů v konkrétní třídě před zahájením samotného vyplňování. V prvních ročnících jsem oslovila 60 studentů, rovněž pak studentů čtvrtých ročníků jsem vybrala nezávisle schodný počet. Studenti nebyli dopředu obeznámeni s typem otázek, odpovědi označovali bez dřívější přípravy.



Dotazníky jsou anonymní, odpovědi slouží pouze jako zdroj informací k proběhlému výzkumu k této diplomové práci.

### **3.6 Vyhodnocení výzkumné části**

Připravený dotazník má 20 otázek, z nichž je 17 otázek uzavřených, 2 otázky jsou dichotomické, poslední otázka v dotazníku je volná. Na závěr studenti poskytovali informace, zda studují v prvním či čtvrtém ročníku, na kterém z vytypovaných gymnázií a zda po ukončení studia na gymnáziu chtějí studovat na vysoké škole. U devatenácti otázek se po přečtení student rozhodl vždy pro jednu odpověď a tu označil jako správnou. U poslední otázky mohl odpovědět dle své úvahy.

### Otázka č.1

Freud se narodil: A.Na počátku 19.století

B.V polovině 19.století

C.Na konci 19.století

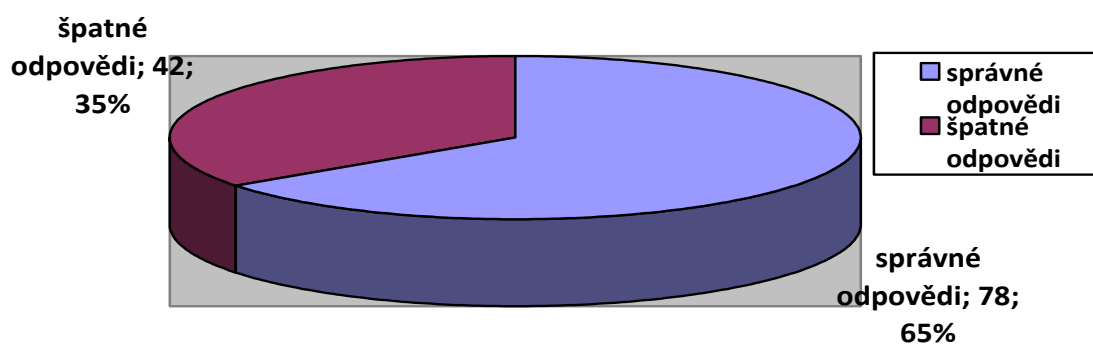
Správná odpověď je B, v polovině 19.století – 05.06.1856

Jde o základní životopisnou otázku, přes tuto skutečnost však všichni studenti neznali správnou odpověď.

Tabulka č.1 Odpověď na otázku č.1 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	34	56	26	44
4.ročník	44	73	16	27

Graf č.1 Odpověď na otázku č.1 všech respondentů



### Otázka č.2

Freud se narodil: A.V Příboře

B.Ve Fulneku

C.V Hodslavicích

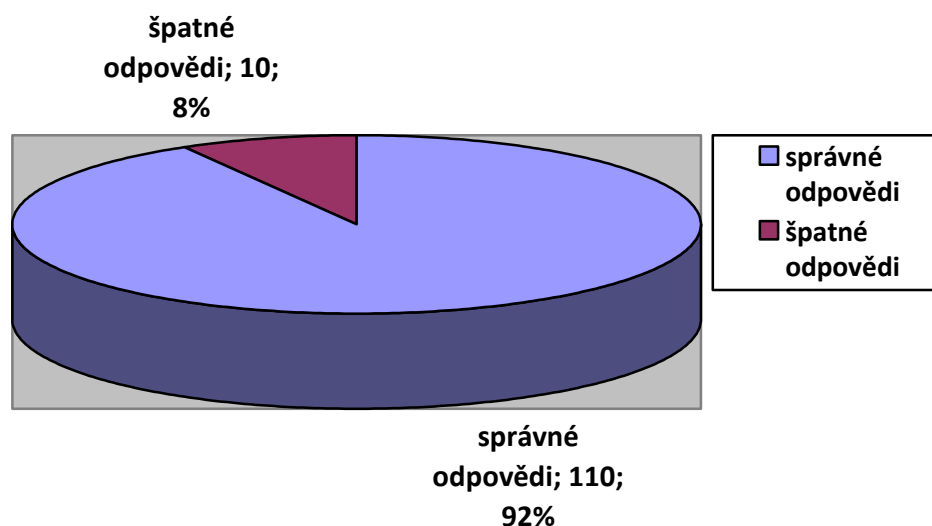
Správná odpověď je A, v Příboře.

Přes to, že se jedná o významného rodáka regionu, všichni studenti nebyli schopni na tuto otázku správně odpovědět. Zde jsem předpokládala 100% úspěšnost odpovědí.

Tabulka č.2 Odpověď na otázku č.2 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	52	86	8	14
4.ročník	58	96	2	4

Graf č.2 Odpověď na otázku č.2 všech respondentů



### Otázka č.3

Freudova národnost: A.Čech

B.Němec

C.Žid

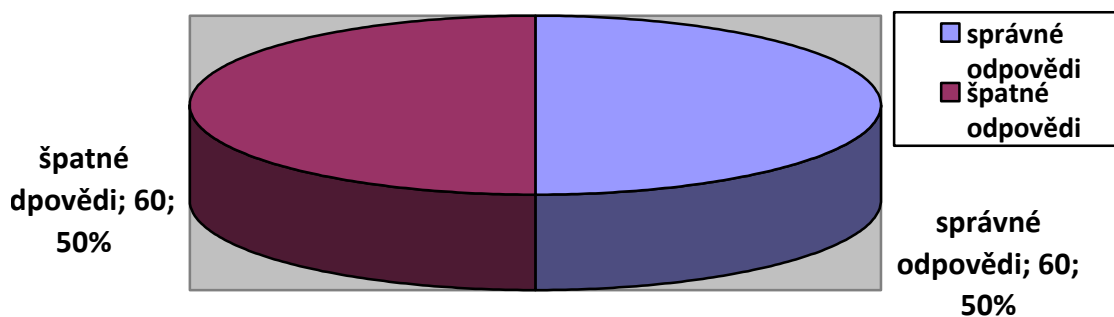
Správná odpověď je B, Němec.

U této otázky mnoho studentů zvažovalo mezi variantou Němec nebo Žid.

Tabulka č.3 Odpověď na otázku č.3 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	22	36	38	64
4.ročník	38	63	22	37

Graf č.3 Odpověď na otázku č.3 všech respondentů



#### Otázka č.4

Vyznání Freudovy rodiny: A.Židovské

B.Ateisté

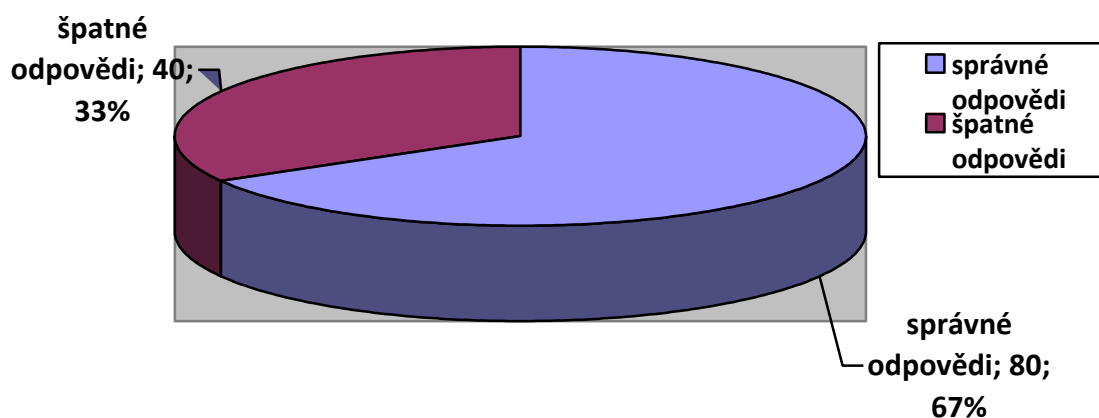
C.Katolické

Správná odpověď je A, Židovské.

Tabulka č.4 Odpověď na otázku č.4 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	52	86	8	14
4.ročník	28	46	32	54

Graf č.4 Odpověď na otázku č.4 všech respondentů



### Otázka č.5

Město, které Freuda provázelo po celý život: A.Londýn

B.Paříž

C.Vídeň

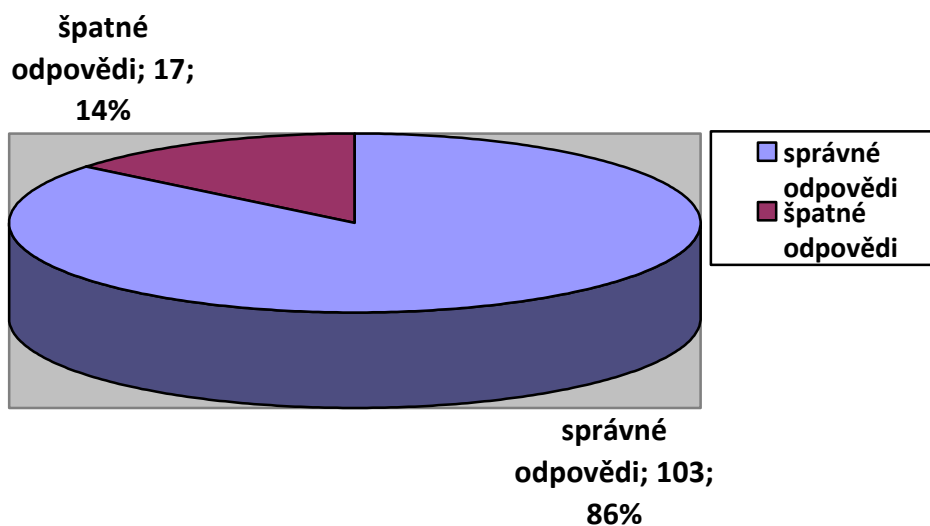
Správná odpověď je C, Vídeň, kde žil od roku 1895.

U této otázky byla úspěšnost odpovědí poměrně vysoká.

Tabulka č.5 Odpověď na otázku č.5 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	49	81	11	19
4.ročník	54	90	6	10

Graf č.5 Odpověď na otázku č.5 všech respondentů



### Otázka č.6

Město, kde Freud zemřel: A.Vídeň

B.New York

C.Londýn

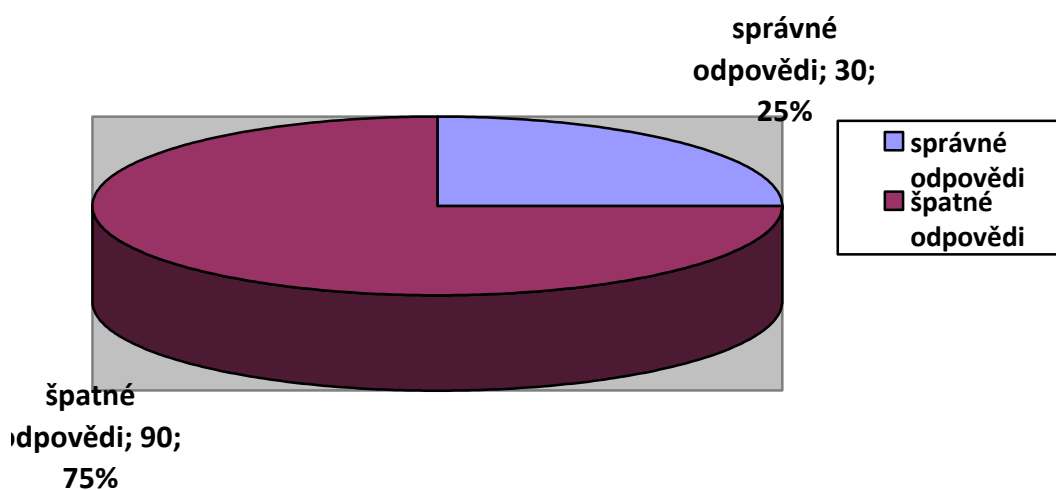
Správná odpověď je C, Londýn, kde pobýval v emigraci před fašismem od roku 1939.

U této otázky bylo hodně špatných odpovědí, spousta studentů nevěděla o emigraci a zastávali názor, žil a také zemřel ve Vídni.Tuto mylnou informaci v nadpoloviční většině zastávali i studenti 4.ročníků.

Tabulka č.6 Odpověď na otázku č.6 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	8	13	52	87
4.ročník	22	36	38	64

Graf č.6 Odpověď na otázku č.6 všech respondentů



### Otázka č.7

Freudův stav: A.Byl ženatý s dětmi

B.Byl ženatý bezdětný

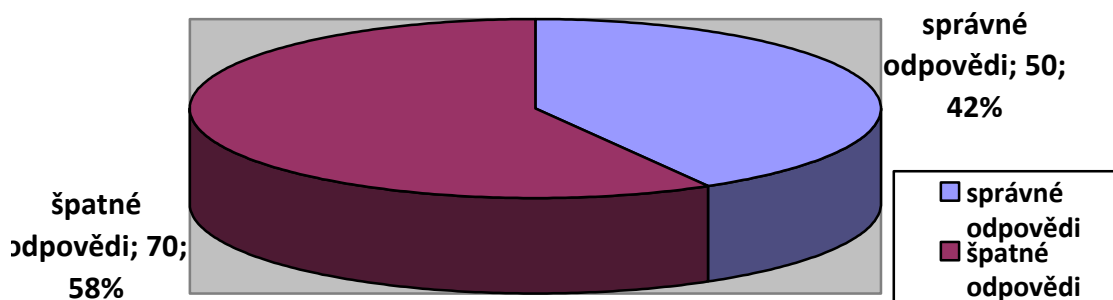
C.Byl po celý svůj život svobodný

Správná odpověď je A, byl ženatý s dětmi.

Tabulka č.7 Odpověď na otázku č.7 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	22	36	38	64
4.ročník	28	46	32	54

Graf č.7 Odpověď na otázku č.7 všech respondentů





### Otázka č.8

Které oblasti lékařství se Freud věnoval: A.Pediatrici

B.Chirurgii

C.Neurologii

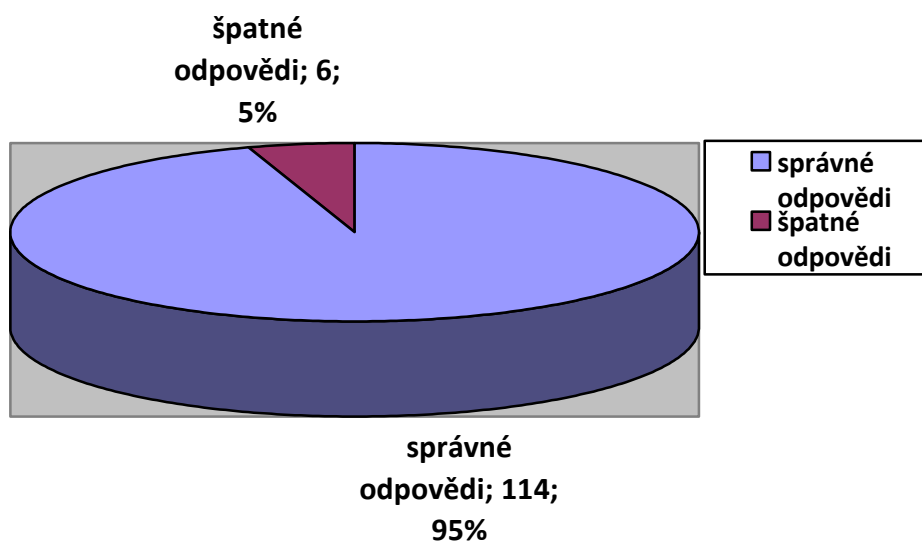
Správná odpověď je C, neurologii.

U této otázky byla vysoká úspěšnost správných odpovědí.

Tabulka č.8 Odpověď na otázku č.8 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	56	93	4	7
4.ročník	58	96	2	4

Graf č.8 Odpověď na otázku č.8 všech respondentů



### Otázka č.9

Které vědní disciplíně se Freud převážně věnoval: A.Sociologii

B.Psychologii

C.Pedagogice

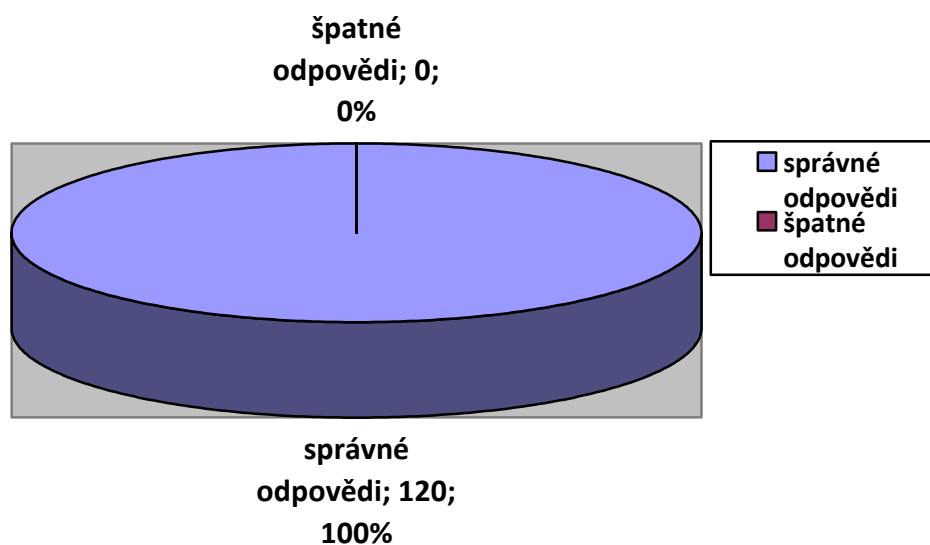
Správná odpověď je B, psychologii.

U této otázky byla úspěšnost odpovědí shodná, všichni studenti odpověděli správně.V otázce bylo nutné brát v úvahu slovo převážně.

Tabulka č.9 Odpověď na otázku č.9 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	60	100	0	0
4.ročník	60	100	0	0

Graf č.9 Odpověď na otázku č.9 všech respondentů



**Otázka č.10**

Freud je představitelem směru zvaného: A.Behaviorismus

B.Humanistická psychologie

C.Hlubinná psychologie

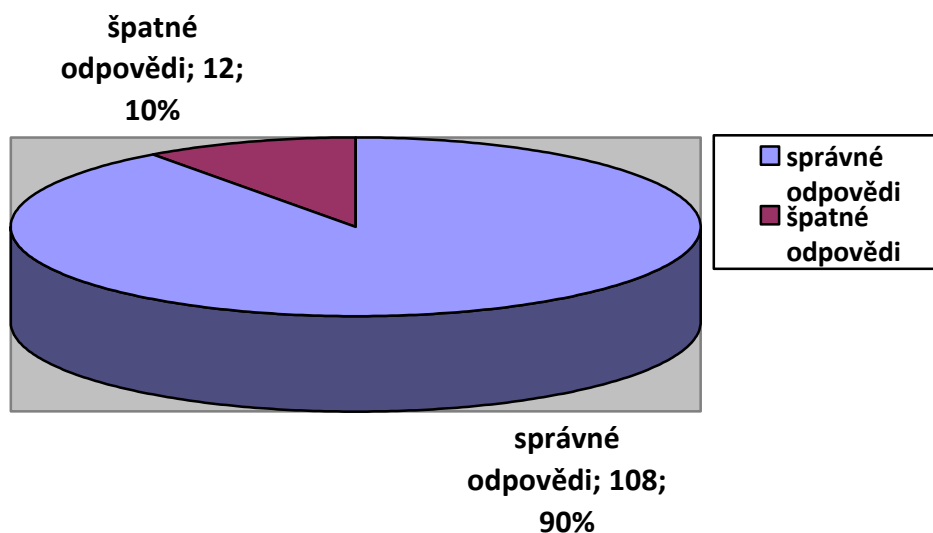
Správná odpověď je C, hlubinná psychologie.

Směr, který se snaží proniknout do hluboko uložených požitek člověka, do jeho podvědomí. I tato otázka měla vysoké procento úspěšných odpovědí studentů.

Tabulka č.10 Odpověď na otázku č.10 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	56	93	4	7
4.ročník	52	86	8	14

Graf č.10 Odpověď na otázku č.10 všech respondentů



### Otázka č.11

Co znamená pojem “psychoanalýza”:

A.Věda o nevědomých duševních procesech

B.Věda zabývající se poruchami sebehodnocení

C.Věda zabývající se poruchami chování

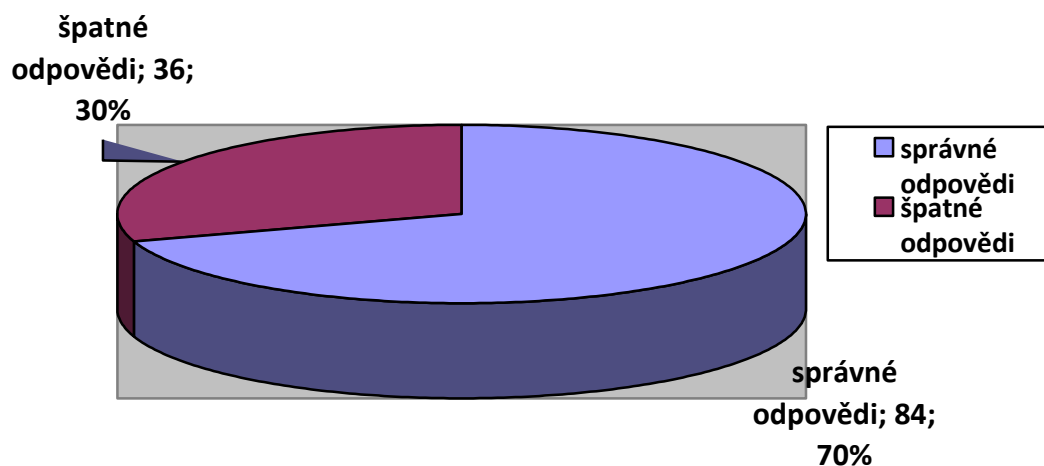
Správná odpověď je A, věda o nevědomých duševních procesech.

U této otázky byl výrazný rozdíl u správných odpovědí u studentů 4.ročníků.Je zřejmé, že tuto informaci získali studiem v průběhu výuky,kde se tímto pojmem zabývali podrobněji.

Tabulka č.11 Odpověď na otázku č.11 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	26	43	34	57
4.ročník	58	96	2	4

Graf č.11 Odpověď na otázku č.11 všech respondentů



### Otázka č.12

Freudova 1.významná publikace a základ pro psychoanalýzu je:

- A.Výklad snů
- B.Studie o hysterii
- C.Nespokojenost v kultuře

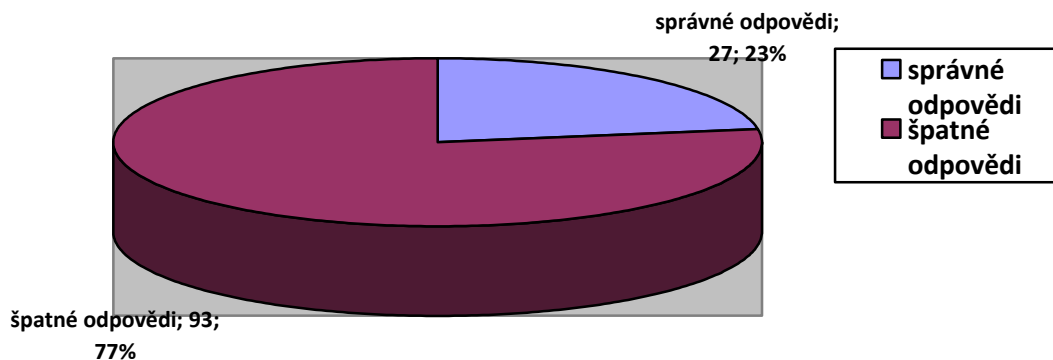
Správná odpověď je B, Studie o hysterii.

Freud tuto knihu vydal v roce 1895, až následně v roce 1899 dokončil další důležitou publikaci Výklad snů.U této otázky byla úspěšnost odpovědí velice nízká.Studenti nebrali v úvahu časový sled vydaných publikací a jelikož se ve výuce zabývali nejvíce dílem Výklad snů, uváděli i tuto skutečnost nejčastěji do odpovědí.

Tabulka č.12 Odpověď na otázku č.12 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	19	31	41	69
4.ročník	8	13	52	87

Graf č.12 Odpověď na otázku č.12 všech respondentů



### Otázka č.13

Kdy se podle Freuda v hlavních obrysech formuje lidská osobnost:

A.Mezi 3. – 4.rokem

B.Ve školním věku

C.V dospělosti

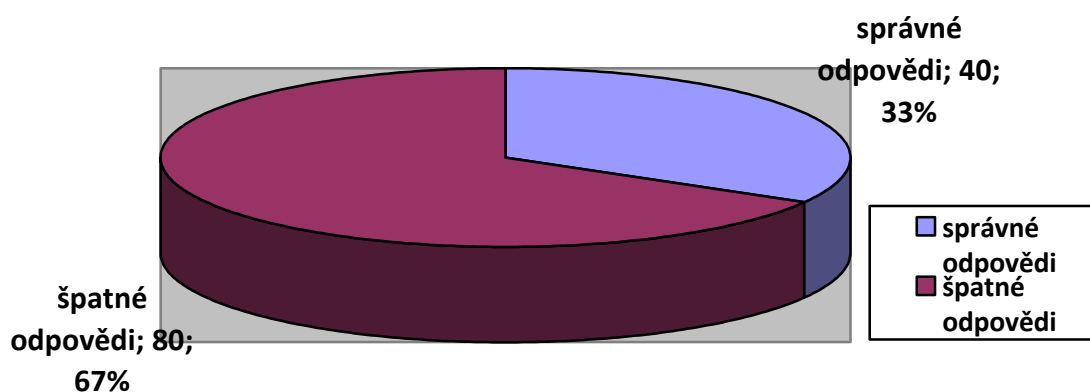
Správná odpověď je A, mezi 3. – 4.rokem.

Jde o období falické (vývoj sexuální organizace, uspokojování v oblasti genitální).

Tabulka č.13 Odpověď na otázku č.13 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	8	13	52	87
4.ročník	32	53	28	27

Graf č.13 Odpověď na otázku č.13 všech respondentů



### Otázka č.14

Kterou nemocí u dětí se Freud zabýval: A.Poruchami srážení krve

B.Epilepsií

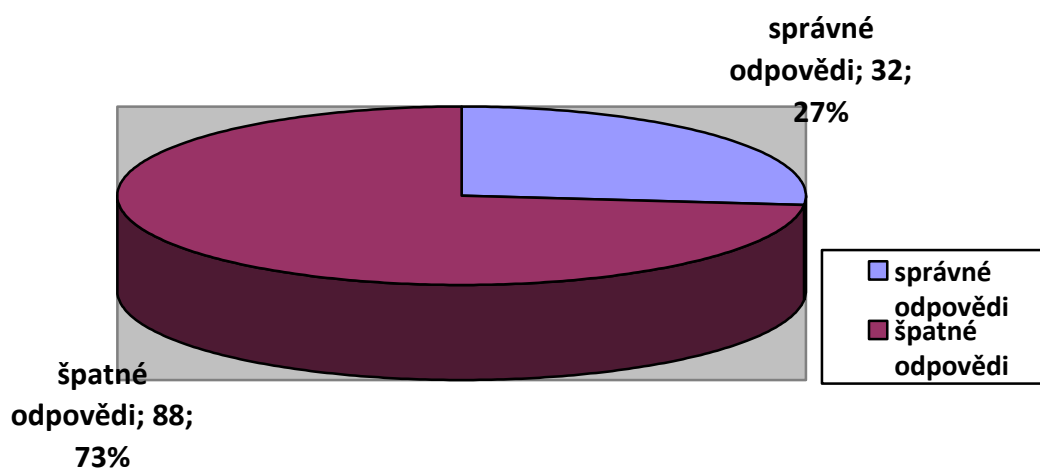
C.Mozkovou obrnou

Správná odpověď je C, mozkovou obrnou.

Tabulka č.14 Odpověď na otázku č.14 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	22	36	38	64
4.ročník	10	16	50	84

Graf č.14 Odpověď na otázku č.14 všech respondentů



### Otázka č.15

Koho Freud léčil: A.Neurotiky

B.Drogové závislé

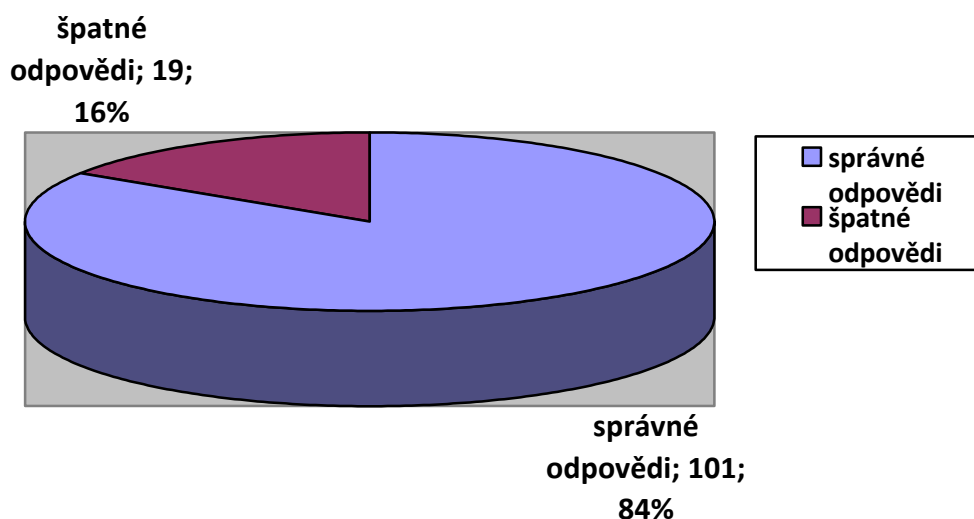
C.Dyslektik

Správná odpověď je A, neurotiky (hysteriky). U této otázky byla opět vysoká míra správných odpovědí, studenty nezmátla možnost odpovědi-drogově závislé vzhledem k Friedovu výzkumu účinků kokainu.

Tabulka č.15 Odpověď na otázku č.15 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	45	75	15	25
4.ročník	56	93	4	7

Graf č.15 Odpověď na otázku č.15 všech respondentů





### Otázka č.16

Využíval Freud při léčbě hypnózy: A.Ano

B.Ne

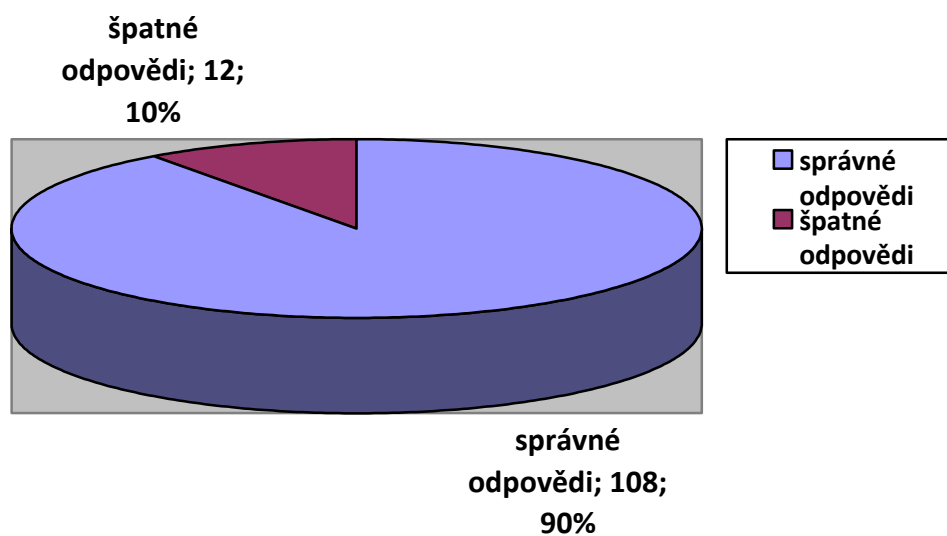
Správná odpověď je A, ano.

Později přešel na metodu volné asociace.

Tabulka č.16 Odpověď na otázku č.16 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	56	93	4	7
4.ročník	52	86	8	14

Graf č.16 Odpověď na otázku č.16 všech respondentů



### Otázka č.17

V jaké pozici se nacházeli pacienti při léčbě:

A.Odpočívali v lenošce zády k Freudovi

B.Seděli na židli naproti Freuda

C.Seděli společně u pracovního stolu

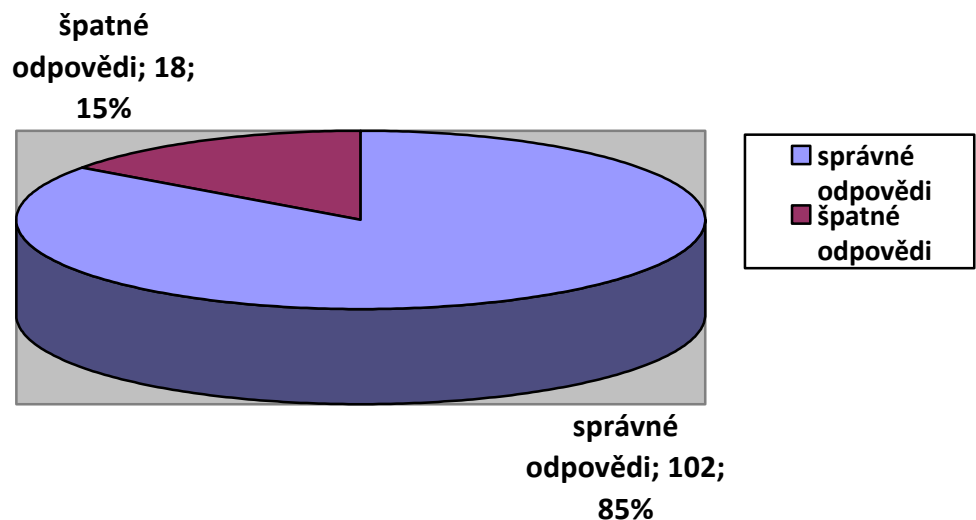
Správná odpověď je A.

Odpočívali v lenošce zády k Freudovi, leželi na pohovce, lékař se nacházel neviděn za nimi.U této otázky bylo vysoké procento správných odpovědí.Tuto informaci studenti mohli získat při návštěvě muzea v Příboře, kde je před domem rodiště Freuda vystavena měděná kopie pohovky v životní velikosti.

Tabulka č.17 Odpověď na otázku č.17 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	52	86	8	14
4.ročník	50	83	10	17

Graf č.17 Odpověď na otázku č.17 všech respondentů



### Otázka č.18

Který pud je podle Freuda základní: A.Pud sexuální

B.Pud života

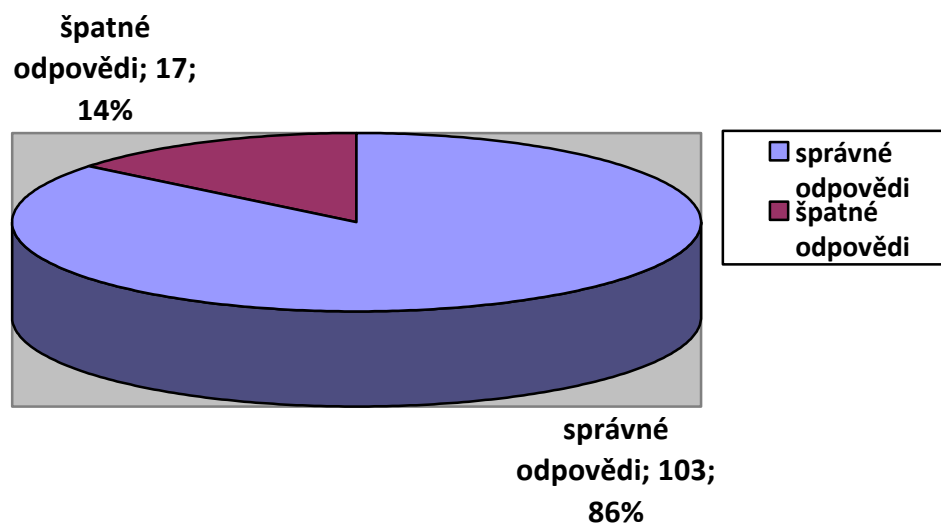
C.Pud smrti

Správná odpověď je A, pud sexuální (libido), který tělo naplňuje energií a aktivuje jej. Zde byla take vysoká míra správných odpovědí.

Tabulka č.18 Odpověď na otázku č.18 podle ročníků

	Správná odpověď		Špatná odpověď	
	Reálné číslo	%	Reálné číslo	%
1.ročník	49	81	11	19
4.ročník	54	90	6	10

Graf č.18 Odpověď na otázku č.18 všech respondentů



### Otázka č.19

Navštívil/a jste museum S.Freuda v Příboře: A.Ano

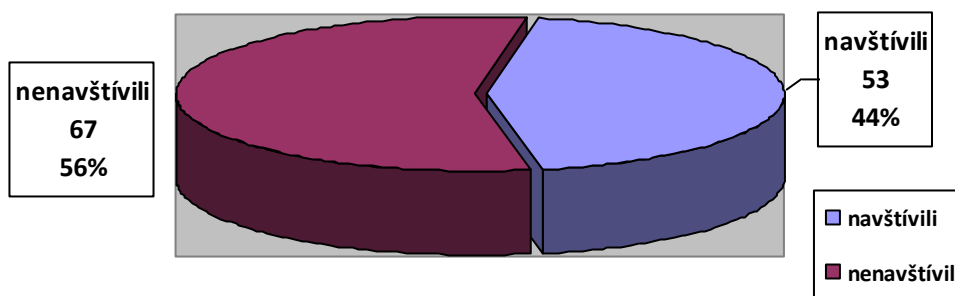
B.Ne

C.V rámci školního vyučování

Většina studentů navštívila museum S.Freuda a to v rámci exkurze ve výuce. Studenti 4.ročníku Gymnázia ve Frenštátě pod Radhoštěm navštíví v průběhu výuky jednou toto muzeum, studenti Gymnázia v Příboře navštěvují muzeum v průběhu výuky víckrát, studenti Gymnázia v Českém Těšíně nepořádají exkurzi do tohoto muzea. Studenti prvních ročníků (s výjimkou několika jedinců) zatím muzeum nenavštívili.

Tabulka č.19 Odpověď na otázku č.19 podle ročníků

	ANO (reálné č.)	%	V rámci vyučování č. (%)	NE (reálné č.)	%
1.ročník	8	13	8 (100%)	52	87
4.ročník	45	75	42 (93%)	15	25



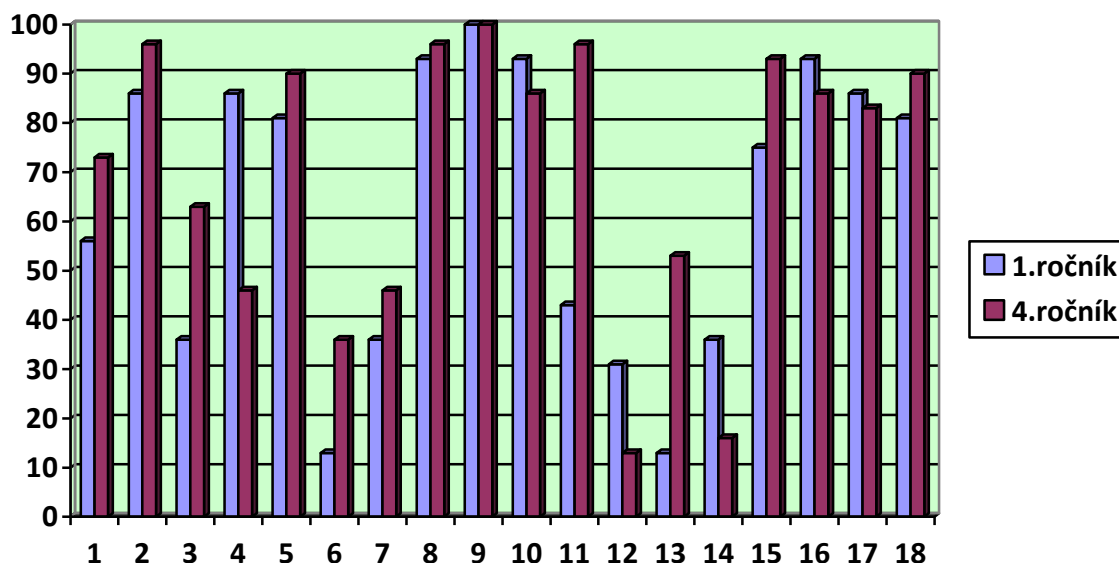
**Otázka č.20**

Co se Vám vybaví, s čím si spojíte jméno Sigmunda Freuda:

Tuto otázku jsem ponechala na závěr jako otevřenou a studenti mohli napsat svůj názor. Nejčastěji se objevovaly odpovědi typu příborský rodák, psychoanalýza, výklad snů, nevědomí. Velice často se také objevovaly odpovědi – doutníky a závislost na nich, drogy, pohovka. Tyto postřehy většinou studenti získali při návštěvě muzea v Příboře.

#### 4 Diskuse

Graf č.20 Úspěšnost studentů v otázkách dotazníku



Vysvětlivky:

1,2,3,...18 čísla otázek

0 – 100 procenta úspěšnosti studentů

Z grafu jasně vyplývá a je zřejmé, že z osmnácti vědomostních otázek byli studenti čtvrtých ročníků v 11 otázkách úspěšnější než studenti prvních ročníků, kteří úspěšněji odpověděli pouze na 6 otázek a v jednom případě u otázky číslo 9 byla shoda odpovědí 100% u obou dotazovaných ročníků. Je tedy prokazatelné, že studentům v průběhu studia narostly znalosti o osobnosti S. Freuda. První předpoklad je tedy oprávněný a správný. Studenti čtvrtých ročníků mají prokazatelně vyšší míru správných odpovědí a je zřejmý nárůst informací. Vliv na tento stav může mít také ta skutečnost, že na exkurzi v rodišti S. Freuda během studia zavítalo 75% dotazovaných studentů čtvrtých ročníků a pouze 13% studentů prvních ročníků. Tímto se prokázal i druhý předpoklad. Lze jen doporučit kvalitní výuku obohacenou o návštěvu muzea a rodného domu Freuda v Příboře, kde studentům poskytnou bohaté informace.

**Použitá literatura:**

1. APPIGNANESI, R., ZARATE, O. *Freud pro začátečníky*. Přel. J.Mattuš. Brno: Ando, 1995. ISBN 80-902032-0-5
2. BABIN, P. *Sigmund Freud tragédie nepochopení*. Přel. E. Brdičková, H. Salajková. Praha: Slovart, 1994. ISBN 80-7145-121-5
3. CVEKL, J. *Sigmund Freud* . 1. vyd. Praha: Orbis, 1965. 244 s. Portréty. Sv. 12.
4. ČERNOUŠEK, M. *Sigmund Freud dobyvatel nevědomí*. 3. vyd. Praha/Litomyšl: Paseka, 1998. ISBN 80-7185-148-5
5. ČÍŽKOVÁ, J., BINAROVÁ, I., HOLÁSKOVÁ, K., PETROVÁ, A., PLEVOVÁ, I., PUGNEROVÁ, M. *Přehled vývojové psychologie*. 2 vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-0629-2
6. DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. Přel. K. Balcar, 1.vyd. Praha: Portál, 1997. Přel. z: A review of personality theories. ISBN 80-7178-134-7
7. FONTANA, D. *Tajemný jazyk snů*. Přel. I. Němeček, 1. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. Přel. z: The Secret Language of Dreams. ISBN 80-7185-017-9
8. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 2002. ISBN 80-85783-20-7
9. HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1237-3
10. CHRÁSKA, M. *Hypotézy a jejich ověřování v klasických pedagogických výzkumech*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-253-7
11. MANNONI, O. *Freud*. Přel. M. Čapková. Olomouc: Votobia, 1997. Přel. z : Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH. ISBN 80-7198-036-6
12. MARKUS, G. *Sigmund Freud a tajemství duše*. Přel. E. Červinková, 1.vyd. Praha/Litomyšl: Paseka, 2002. 264 s. Přel. z: Sigmund Freud und das

Geheimnis der Seele. ISBN 80-7185-447-6

13. NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998.

ISBN 80-200-0689-3

14. POLÁŠEK, L. *MUDr. SIGMUND FREUD příbořský rodák*. 1. vyd. Městský úrad v Příboře, 1994. 52 s.

15. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4

16. STORR, A. *Na hliněných nohou Studie guru*. Přel. A. Adámek, 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1998. Přel. z: Feet of Clay, A Study of Gurus.

ISBN 80-7207-178-5

17. WEISSWEILEROVÁ, E. *Freudové*. Přel. Z. Kufnerová, 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2008. Přel. z: Die Freuds (Biographie einer Familie).

ISBN 978-80-7319-070-5

18. *Po stopách osobností Moravskoslezského kraje*. Vydal Moravskoslezský kraj, spolufinancováno Evropskou unií



**Prostudovaná literatura:**

1. BANKL, H. *Obyčejné nemoci obyčejných*. 1.vyd. Praha: Brána, 2001. ISBN 80-7243-124-2
2. CIPRO, M. *Prameny výchovy*. 1.vyd. Praha: vl.n., 1993. ISBN 0000
3. FREUD, S. *Výklad snů*. 3. upr. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997. ISBN 80-901916-0-6.
4. FROM, E. *Mýtus, sen a rituál*. 1.vyd. Praha: Argo, 1996. ISBN 80-85794-93-4
5. GORDON, R. *Slavní a obtížní pacienti*. 1.vyd. Praha: Baronet, 1998. ISBN 80-7214-077-9
6. HILLMAN, J. *Sny a podsvětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-301-3.
7. LESNÝ, I. *Slavní lékaři*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 1994. ISBN 80-85768-42-9.
8. ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1975. (Pyramida). 117459.
9. SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-312-9
10. SIMÉON, M., ARIEL, R. *Freud*. 1.vyd. Praha: Garamond, 2008. ISBN 978-80-7407-020-4
11. STORR, A. *Freud*. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. ISBN 80-85794-93-4
12. ZWEIG, S. *Léčení duchem*. 1.vyd. Praha: Odeon, 1981. C 6659/5

## ANOTACE

<b>Jméno a příjmení:</b>	PAVLÍNA MERTO VÁ
<b>Katedra:</b>	Psychologie a patopsychologie
<b>Vedoucí práce:</b>	PhDr. Kamila Holásková, Ph.D.
<b>Rok obhajoby:</b>	2012

<b>Název práce:</b>	Sigmund Freud – život a dílo významné regionální osobnosti v oblasti psychologie a pedagogiky
<b>Název v angličtině:</b>	Life and work of Sigmund Freud important regional personality in area of psychology and pedagogy
<b>Anotace práce:</b>	Diplomová práce je zaměřená na život a dílo S. Freuda. Ve výzkumné části pak byly srovnány znalosti studentů 1. a 4. Ročníků vybraných gymnázií, zda vlivem výuky narostly, čili se obohatily, prohloubily a rozšířily znalosti studentů o osobnosti Sigmunda Freuda.
<b>Klíčová slova:</b>	Psychoanalýza, teorie osobnosti, pudy, vědomí, sny, dotazník, metoda dotazníku
<b>Anotace v angličtině:</b>	Diploma thesis is focused on Sigmund Freud's life and mýtíngs. In tne explorative section there was compared student's knowledge with the first to tne fourth closses of choiced grammar schools,whether students' knowledge has íncreased owing to high quality of teaching,which means that student's knowledge has become larger and has been ímprinted on student's memory by the personality of Sigmund Freud.
<b>Klíčová slova v angličtině:</b>	Psychoanalysis, theory of personality,instincts, consciousness, dreams,questionnaire, method of questionnaire
<b>Přílohy vázané v práci:</b>	Příloha č. 1 dotazník Příloha č. 2 Fotografie (rodný dům S. Freuda) Příloha č. 3 Fotografie (kopie Freudovy pohovky) Příloha č. 4 Fotografie (pomník S Freuda v Příboře)
<b>Rozsah práce:</b>	99 stran
<b>Jazyk práce:</b>	Český

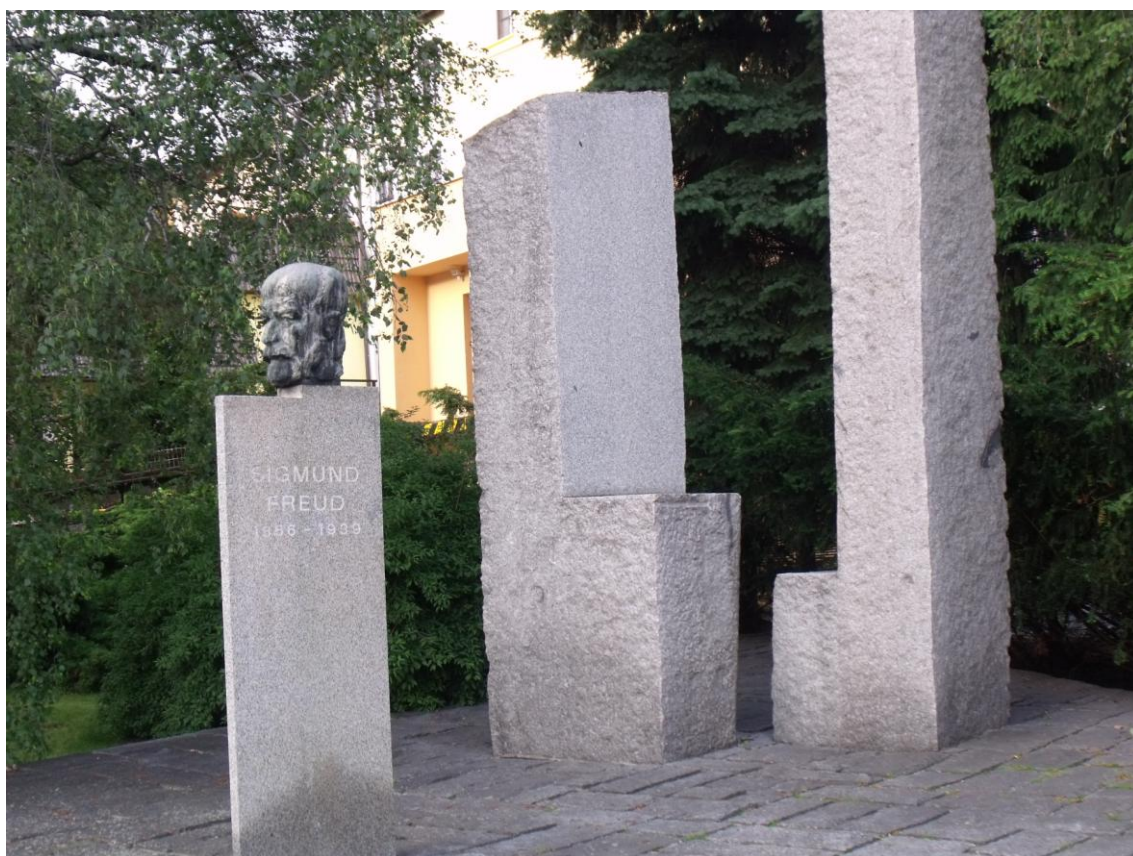
## **Přílohy**



Příloha č.1 – Rodný dům S.Freuda v Zámečnické ulici č.117, Příbor



Příloha č. 2 – Měděná kopie Freudovy pohovky (umělecké dílo v životní velikosti)



Příloha č. 3 – Pomník S.Freuda v Příboře